

KAITSE KODU!

NR.9
1939
30S.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseleidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseleidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1,50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HAALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseleidu Peastaabi ülem kolonel *J. Maide* (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten *A. Truuvere* (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel *A. Balder*, Tallinna Maleva pealik major *R. Lints*, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. *J. Lugas*, Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. *P. Asmus*, Viru Maleva pealik kol.-lt. *G. Vaher*, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. *Juuli Steinmann*, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister *J. Tedersoo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. *Lilli Room* ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht mõjandusteadlane *R. Jukk*.

Nr. 9

1939

SISUKORD:

Kaanel: Meie inimesi kevadisel põllutööil.

— Kevadisi ootusi ja lootusi.

Juuli Steinmann: Emadepäevaks.

H. Tann: Liiklemisteadlikkus laiaadesse rahvahulkadesse.

L. S.: Maa ärkab.

— NKK. Tallinna Ringkonna lasteaed

— rahvusliku kasvatuse taimelava.

— Kuuenda Võidupüha pühitsemise juhend.

Leitn. *A. Kärsna*: Hästijuhitud mootor-ratas.

E. Pa.: Gibraltar.

J. Raudma: Kui sõjavanker veereb...

A. H.: Rindesõdur jutustab.

Riimi Sepp: Tilk ja Piisk.

— Meilt ja mujalt.

*Viimaks omefi saame kehale jälle anda
kauaoodatud päikest!*

Kuid ettevaatust sellega, eriti algul!
Kaitske oma nahka enne päikese kätte minekut

MILVI KREEMIGA

KARP 27 SENTI

A/S. EPHAG'i laboratoorium
Tallinn

Kaitse Kodu!

Nr. 9

Tallinnas, 13. mail 1939

XV aastakäik

KEVADISI OOTUSI JA LOOTUSI

Kalendri järgi peaks meil valitsema juba suur kevad, kuid õhus puhuvad veel karmid tuuled ja loodus ei taha veel kuidagi avada oma sigitavat süle. Tundub, et astronoomiline kevad on tänavu looduse änkamisest ette jõudnud ja päikese soojendavad kiired ei jõua tungida külmadest õhumassidest läbi.

Umbes samasugune jahedus valitseb ikka veel endiselt Euroopa poliitilises taevas. Ainult, et see jahedus ei häiri meid enam ja me hakkame sellega harjuma. Usk oma võimetesse hädaohu korral ja rahulikku tulevikku kasvab meis üha. Ja miski asi ei suuda meis seda usku kõigutada, sest meie oleme kõigist kartusist üle.

Möödunud pühapäeval Võrus korraldatud noortepäeval esines peaminister K. Eenpalu pikema kõnega praegusest poliitilisest olukorrast, kus ta ütles hulga selgitavaid ja rahustavaid sõnu. Märgime tema kõnest järgmisi olulisemaid mõtteid:

„Küsimine, mida peame tegema, kuidas peame hindama oma seisukorda? Meil valitseb sügav rahu, kuid meiegi keskel avaldub kallakuid kartusele ja murelikule ettevaatlikkusele, vaatamata sellele, et meie harilik töö ja tegevus jätkub loomulikus käigus ja meie elunurk siin on päris vaikne.

Meie järgmiseks juhtsõnaks peaks olema — eemale kasulikkuse ja hirmu kalkulatatsioonid ja arvestuslikud küsimused — kellega? Aus rahvaliige ei arvesta kunagi nii. Nii noorema kui ka vanema generatsiooni ülesanne on eraldada ja kõrvaldada üksikuid kahtlejaid ja tuua selgust nende mõttekäikudesse, sest peame kõik ütleva, et mõtleme ja võitleme koos ainult oma riikliku rippumatuse eest. Jäägu meist eemale kõik kasulikkuse ja hirmu kalkulatatsioonid ja küsimärgid — kellega?

Kui meid peaks kistama võitluse keerisesse, kas meie ei osutu siis jõuetuiks — nii küsitakse. Jõuetus on sisemine, hingeline nähe. See, kes on sisemiselt kõva, on tugev ka oma jõult. Ajalookaiku jälgides oleme võinud tähele panna, kuidas vahel suured on langenud ja väikesed tõusnud. Lõplikult suured ei pruugi alati võita. Jõuetuid ei kaitse keegi, kui nad ei ole kõvad ja ise endid ei kaitse ja kaitsevalmis ei seisa. Kui peaksime sattuma võitluste käiku, siis suhteliselt oma sõjaliste piiride ulatusele me võime välja panna niisama palju mehi ja naisi kui teisedki, suuremate piiriulatustega maad. Ja seejuu-

res meie ei pruugi olla üksinda. Sisemine kõvadus ühes vastava ridade koondamisega ja varustusega võrdub suhteliselt samadele jõuavaldustele, mida võivad näidata meist suuremad. Kui seda ütlevad riigijuhid, siis on see kindlasti läbi kaalutud. Heitke seepärast kõrvale kõik kahtlused, mis meid võivad ainult nõrgendada. Kui sisemise kanguse ja kõvadusega rahvas haarab relvad, siis võib ta toime saata suuremaid tegusid kui mõned suured rahvad. See peab nii olema ja see olgu meie usutunnistuseks! Jäägu meist eemale jõuetuse arvestus!“

Nendele otsekohestele ja julgetele sõnadele lisandab peaminister K. Eenpalu lõpuks arvamuse, et vaadeldes praegust rahvusvahelist olukorda näib, et saatuse karikas möödub meist ilma meid puudutamata. See lootus sisendab meis üha enam usku meie tulevikku ja võimetesse, meie seni edukalt kestnud ülesehitava töö jätkamisesse, mis on kestnud meil juba aastaid.

On ju tõsi: sel ajal, kui maailm elab palavikusarnase närvitsemise tähe all, käib meie riigis rahulik ja püsiv töö. Aastad on meid õpetanud hindama seda tööd ja rõõmu selle töö tulemustest ei saa meilt riisuda keegi.

Meie sammume vastu uuele suvele, mis on küll visa saabuma, mis toob meile uut töö rõõmu ja uusi lootusi õnnelikuks saagiaastaks. Põllud ootavad juba põllumehe kohendavat kätt ja kevadise külvi päevad seisavad ukse ees. Öökülmade rõsked varjud kaovad varsti põldude ja niitude kohalt ja siis pudeneb jälle värskeid viljateri kohevasse maamulda, et tõusta sealt sügiseks lokkavateks viljamüürideks meie ilusatel põldudel.

Nüüd pühitseme meie aga veel südames arm-saks saanud ja traditsiooniliseks kujunenud emadepäeva ja korraldame liiklusnädalat, et siis oodata kauneid suvistepühi ja teha ettevalmistusi eelseisva kuuenda Võidupüha pühitsemiseks. Seegi aeg on varsti ukse ees ja kodukaitse ühine pere sammub jälle sirgetes ridades Võidupüha tulepidudele ja pidustustele, et pühitseda ja mälestada meie riikliku iseseisvuse suurimat ja võimsaimat võitu — kangelasliku Vabadussõja hiilgavat lõpetamist — ja tuletada meele selle kaudu eestlaste kõikide aegade võite, mis on olnud suunatud ühes sihis — vabaduse poole, mille täit vilja meie nüüd õnnelike ja rahulike kodanikena maitseme.

Emadepäevaks

Emadepäevaks emale lilli...

Kui hea, et võime elada stabiilses ühiskonnas, et tohime liikuda, töötada, pidutseda vabal tahtel ja omaenda soovil! —

Saabub järjekordne emadepäev. Taas tuleme harduses meele seda, kes meid esimesena elus õnnistades suudelnud, kelle hele rõõmupisar esimesena niisutanud lapse laupa.

Laulame laule emale. Toome talle hapraid õiekesi kevadaasalt.

Päikese paistes, kellade helisedes on nii pidulik-hubane tunne: tahaksime elada igavesti headuse ja helluse õhkkonnas siinsamas — Eesti pinnal.

Vaevalt, et tähtede tagagi võiks inimhingel olla parem meeoleolu ja kaunim enesetunne kui harmoonilises kodus emadepäeva puhul.

Aga... kuski seal, kaugel, varitseb surmahoht...

Keegi vaidleb kellegagi põhimõtete ja õiguste üle, meenutades meiegi rahva nime.

Parem, kui ei meenutataks üldse! Kui unustataks meie „kehv põld ja kadakane karjamaa“, meie sinijärved, meri ja jõed...

Ent parima tahtmise juures ei saa elust välja lülitada võitlusmomenti. Looja oma ääretus tarkuses on istutanud mehesse selle instinkti. Vist poleks selle vaistu puududes inimene üldse välja jõudnud ürgsest džungliolustikust — võidelda tuleb ka loodusega.

Võitluse objektideks on olnud maakamari ja kõik see, mis ta kasvatab oma pinnal ning peidab oma põues.

Metsad ja väljad, kuld ja hõbe, raud ja petrooleum — kõige pärast on võidelnud inimene inimesega.

Kuid ta on võidelnud samuti võimu ning tunnustuse pärast, „eesündimise õiguse“ pärast, mida ei taha ükski rahvas loovutada läätseleeme eest.

Ürgvaistude ohjeldamatul ajal on võitlustahe sageli moonundunud primitiivseks hävitamisihaks, mis ei hooli enesestki, rääkimata teisest.

Selle tõttu on teatud ajajärkudel õitsev, viljakandev maa, suuremas või väheemas ulatuses, muutunud kõrveks, kus röökides luusivad näljased metsloomad ja lendlevad ablaste kaarnate parved.

Noil aegadel on langenud inimese vaimus mitme astme võrra tagasi, allapoole...

Pahad vaimud on alati kadestanud inimkonna edu ja heaolu.

Muinasjutt tornist, mille tipp tahtis ulatuda taevasse, kuid ometi ei ulatunud, lahkumõistete tõttu, kordub tegelikkuses pikemate või lühemate ajavahemike järele, masendades inimeste meeli.

Ent — vaata imet! mustemaski lootusetuses, keset verest auravaid lahinguvälju, suitsuvaid ahervarsi ning üldist hävingut tõuseb väärikalt noor ema, laps kätel, igavesti kestva elu võimsa sümbolina, nõudes kategooriliselt loomingut ning tööd püsimise pandina.

Kuhu eales ilmub ema lapsega, seal muutub järk-järgult ühiskonna iseloom: kaotatakse, tasandatakse hävingujäljed; tekib hubane kodusus, mõjudes lunastavalt, tervendavalt, pehmendavalt teraskalgile, veendunud inimese-vihkajalegi.

Emaj ja lapse, perekonna ja kodu nimel haritakse uuesti põldu ja asutatakse õitsvaid, haljendavaid aedu.

Nagu võluvälk kerkivad taas nägusad elumud, koolid ja kirikud.

Kõlab laul, lavastuvad mängud kõigi noorte ja elujõuliste osavõtul...

Mees, see ürgaegne seikleja, põhimõtteline võitleja ning kaugete randade ihaldaja, olles seotud ema ja lapsega, kaalutleb hästi ja hooliga enne kui siirduda eemale kodust. Ei ta lasku enam kergesti ebareaalsuse radadele.

Seda enam, et naine emana põlgab asjatute ohtude otsimist ja inimelu mõttetut kaalule panemist.

Ema ja laps vajavad rohkem kui keegi muu stabiilsuse- ja kindlusetunnet.

Vanasti öeldi, et lind pesal kartvat juba kurja silma vaadetki, rääkimata kärast ja mürast.

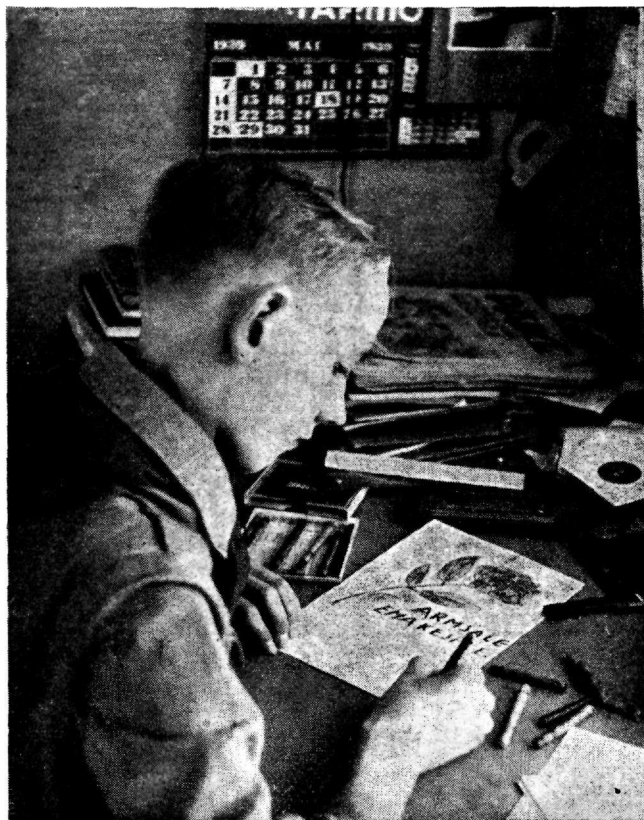
Ema kandes ja kasvatades last sarnleb haudiva linnuga.

Ta vajab rahu ja tasakaalu just esijoones.

Paistab vastuoksusena, kuid on tõsiasi, et rahu tagamiseks praegusel ajal tuleb relva kanda mitte ainult kutselisel sõduril, vaid ka neil kodanikel, kes eraelus töötavad ükskõik milliste vahenditega.

Kirves, labidas, haamer jne. ühes käes, mõõk teises, — nii töötavad eesti mehed, soovides kindlustada oma kodule, lastele ja nende emale julge, ohutu ja vaba olemasolu...

See valmisolek on hoopis midagi muud kui ürgvaistliku võitlusihha kustutamine või rahuldamine relva abil.

... ja noorkotkas joonistab emale virga sulega kaunist pühendust

Kodutütar tikib virgalt emale emadepäevaks kingitust

See on läbimõeldud, lõplikult otsustatud eneserakendus võitlusesse nende nimel, keda armastatakse rohkem oma elust.

See on Eesti ühiskonna stabiilsuse hoidmine nii kitsamas kui laiemas mõistes.

Mehe jõud ja võitlusind mitmekordistub, kui on kaalul naise ja lapse julgeolek, heaolu ja elu.

Mees võitlemas kodu väravas on hulga kardetavam vastane, kui sama mees maadevallutajana kaugel kodust.

Viimast tuleb kunstlikult ergutada töotuste ja lubadustega, esimese õhutajaks on ta enda vaist ja verehää: olla või mitte olla koos oma järglastega ja nende emaga, koos kogu rahvaga.

Üldise ohu puhul muutub põhimõtteliselt rahuarmastaja emagi vahvaks ja meelegendaks.

Kuidas võikski see olla teisiti!

Loomgi kaitseb oma poegi kallaletungi puhul, seda rohkem inimene.

Meenub huvitav pildike loomadest: talutare trepil päikese käes mõnuleb emakass pisipoegadega, lüües tasa nurru. Mööda teed sõrgib kohutavalt nohisev laialõualine bulldog.

Silmates kasiperet sööstab koer noolena trepile, valmis surmavalt tabama ohvrit.

Liiklemisteadlikkus laadusse rahvahulkausse

„Kaitse Kodu!“le“ kirjutanud liiklusnädala peakomitee sekretär H. TANN

Teiste kultuurrahvaste eeskujul alustasime mullu liiklusjulgestuse propagandat, et teha kodanikele selgeks ja tuua kõigile silmade ette, kuivõrd raske sotsiaalse ja ühiskondliku probleemi moodustavad liiklusõnnetused praegusel mootorsõidukite ja kiiretempolise liikluse ajastul.

Esimene sammuna liiklusjulgestuse propaganda alal korraldas Teedeministeeriumi Maanteede Talitus, kellele kuulub liiklusala korraldamine ja järelevalve üleriigiliselt, mullu maikuu liiklusnädala, kus avalike kōnede, ajakirjanduse, raadio, brošüüride-blankettide ja liiklusnäituste kaudu selgitati rahvamassidele liiklusjulgestuse tähtsust ja rõhutati seadustega ning määrustega maksmapandud liiklusreeglite täpse täitmise vajadust, et pidurdada meil üha suurenevat liiklusõnnetuste arvu. Propagandatöö ei piirdunud üksnes liiklusnädalaga, vaid see kestis pidevalt kogu aasta. Eriti suurt rõhku pandi koolidele, kus korraldati liiklusküsimusi selgitavaid õppetunde, et istutada noortesse korraldiku liikluse algmõisteid juba maast-madalast. Ühtlasi pandi ametisse kolm liiklusjärelevalve ametnikku asukohta-

dega Tallinnas, Tartus ja Pärnus, kes teostavad maanteedel pidevalt liikluskontrolli.

Peab ütleva, et seni tehtud töö on kannud vilja. Heakord liikluslal on märgatavalt paranenud, liiklejad on liiklusreegleist teadlikumad kui varemalt ja püüavad neid täpsemalt täita. Samuti on vähenenud mootorsõidukite juures tehnilised puudused. Kuid sellest on veel vähe, kuna liiklusõnnetuste arv ei taha kalduda veel alanemisele. Veel peame palju töötama, et jõuda liiklusõnnetuste suhtelise arvu poolest teiste kultuurmaade tasemeni.

Mullu nõudsid liiklusõnnetused 96 surmaohvrit, 156 isikut sai raskesti ja 427 kergesti vigastada. Need arvud panevad tõsiselt mõtlema, kui arvestada, et igal neljandal päeval kaotab üks inimene oma elu liiklusõnnetusel ja ligi kaks inimest saab päevas vigastada. Me pole nii suur ega rikas rahvas, et tohiksime inimesid raisata. Mis kasu on rahvaarvu tõstmise püüdeist, kui me teistkaudu kaotame hulga väärtuslikke inimesi rongide ja mootorsõidukite rataste all. Rootslased hindavad inimelu väärtust 30.000.— kroo-

Kuid kassiema jõuab ette. Tõustes ähvardavas poosis tagumistele käppadele virutab ta esimese käpaga ühelt ja teiselt poolt bulldogile vastu koonu.

Verise silmnäoga, haleda ulgumisega lidub koer oma teed, käies edaspidi suures kaares mööda kardetavast kassiperest.

Kust võttis väike kassiema mehisuse vastu hakata endast suuremale, tugevamale, kohutavale olendile? —

Laste elu säästmise möödapääsematu vajadus tegi tast kangelase.

Samal motiivil saab sangar igast emast.

Naine emana vajab kindlusetunnet. Iga rakuga püüab ta elu stabiilsuse, püsivuse ja rahu poole.

Esiteks on see püüe alateadlik, — vastaval arenguastmel muutub see aga teadlikuks ja sihikindlaks.

Aidates kaitsta oma lapsi, kodu ja perekonda ihkab naine olemas olla, levida, elada täit elu põlvest põlve.

See emamentaliteet on ühtlasi meie ühiskonna mentaliteet.

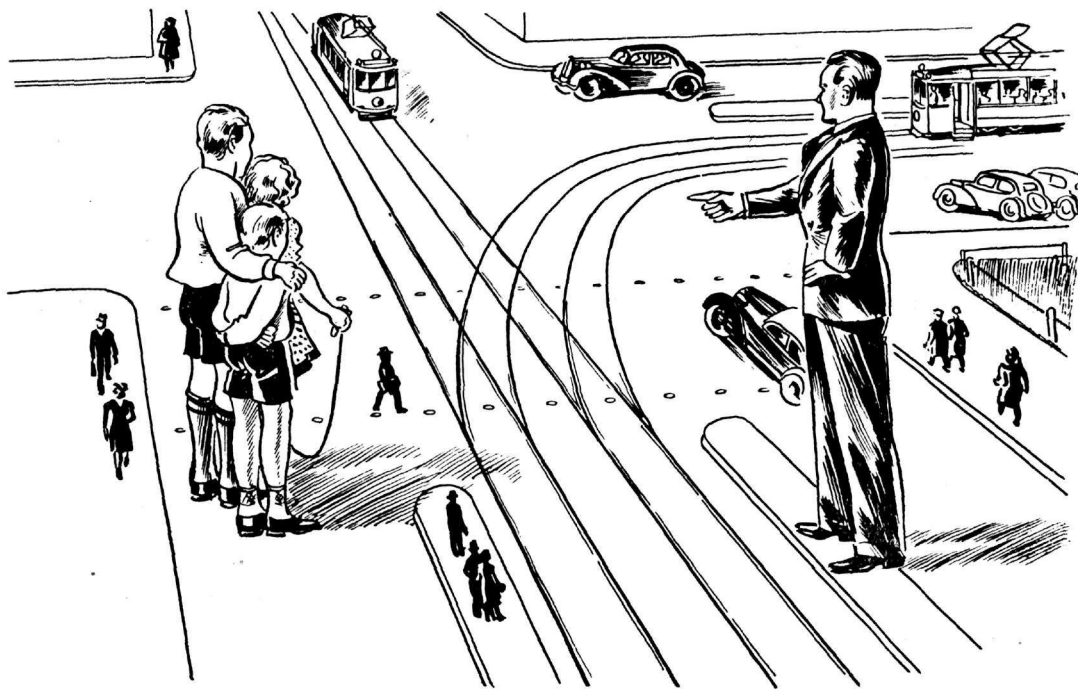
Eesti õiglase ja meelegindla ema mõjul ja kasvatusel on moodustunud meil ühiskond, mis ei taotle võitlust kui hasarti, kui pimedat hävitustungi, vaid paneb mängu kogu oma füüsilise ja vaimse jõu ainult terve mõistuse ajel möödapääsematu vajaduse puhul.

Nii püsib stabiilsena, kindlana meie kodu, meie perekond ja ühiskond.

Nii on ses ühiskonnas sajandite kestes mahajäetud majades taas tekkinud pulbitsev, paljutootav, noor elu, nii on suitsvate ahervarte asemel tõusnud uhked elamud ja lokkavad aiad.

Kurbadele lahinguväljadele on uuesti aetud vaod ja külvatud vili püsivuse nimel, ema nimel, kes kannab kätel last meelivallutava, kustumatu elu võrdkujuna...

J. Steinmann.

Liikleda tuleb kindlate reeglite järgi

nile. Kui võtame sama summa aluseks, kaotasime 1938. a. kestes liiklusõnnetustel hukkunud inimeste arvul 2.880.000 krooni. Arvestades veel vigastada saanud töötajate kaotust, ravikuluid jne., samuti materiaalseid kahjusid sõidukite purunedes ja vigastada saades, tõuseb aastane kahjusumma ümarguselt 5.000.000.—kroonini. See on meie oludes liig, kui inimese elu ja tervist üldse saab ja tohib rahas hinnata!

Kogutud andmeist nähtub, et 75—80% liiklusõnnetustest on tingitud liiklejate ülihooletusest, tähelepanematusest ja mõtlematusest. Seda iseloomustab eriti asjaolu, et 30 inimest saab surma raudteel. Rong sõidab ju alati mööda rööpmeid, kindlaksmääratud teed, ja ta ei saa kellelegi kogemata või ootamatult, nagu mootorsõiduk teedel tänavatel, otsa sõita. Võrdluseks tuleb märkida, et Rootsis, kus elanike arv on ligi kuus korda suurem ja kus raudteeliinide pikkus ületab meie oma mitmevõrdse, sai mullu raudteel surma ainult 55 inimest. Seega on meil raudteehvrite arv suhteliselt mitmekordselt suurem.

Hooletuse, hoolimatuse ja tähelepanematuse liiklemisel peame oma rahvast lõplikult välja juurima. Peame täie tõsidusega asuma meie kardetavaks muutunud liiklusõnnetuste probleemi lahendamisele. Liiklust korraldavad määrused. Olgu need nii head ja otstarbekohased kui tahes, ega nende määruste vastu eksijate kuitahes karm karistamine vii meid veel loodetud sihile. Kogu rahvas tuleb kasvatada liiklusteadlikuks. Õige liikluse algteadmised on vaja istutada kõige laiematesse rahvakihtidesse ja liiklusjulgestuse propaganda töö peab ulatuma ka kõige kaugematesse metsakolgastesse. See on suur töö, millest on kutsutud, võiks ütelda — isegi kohustatud, osa võtma kõik teadlikud kodanikud, kellele on kallid meie rahva tervis ja riigi tulevik.

7.—13. maini korraldab Teedeministeeriumi Maanteede Talitus 2. üleriigilise liiklusnädala, olles kutsunud koostööks sõjaväe, Kaitseliidu, tuletõrje, koolid, kõik omavalitsusasutused ja seltskondlikud organisatsioonid. Korraldajad loodavad, et järjekordne liiklusnädal ei piirdu ametlikult väljakuulutatud viie päevaga, vaid et ta ideeline mõte jääb püsima aastaks, jäävalt, kuni veel elab inimesi ja liigub sõidukeid.

Liiklusteadlikkuse süvendamisel laiadest rahvahulka loodab Maanteede Talitus tõhusat kaasabi Kaitseliidult, Naiskodukaitselt ja Kaitseliidu noorteorganisatsioonidelt, kuna vahatahtlike kodukaitsjate üksused asuvad üle maa ja pole vist kohta, kus ei astuks kodukaitsjate jalga.

Kaitseliitlased on pühendunud oma rahva ja maa kaitseks, olles valmis tagasi tõrjuma igasuguse vaenlase. Üks meie rahva vaenlasist on üha laienev liiklusõnnetuste taud. Selle tõnjeks tuleb kodukaitsjail rakendada oma jõud.

Kodukaitsjad kui teadlikud kodanikud teku linna ja maal koosolekuil ja kodudes liiklusküsimusi selgitavat tööd, olles liikluses kaaskodanikele eeskujuks. Ärgu olgu kohta, kuhu pääseb kodukaitsja, kus leiduks inimesi, kes pole teadlikud moodsa aja liikluse ohtudest ja abinõudest, kuidas õnnetusi vältida.

Naiskodukaitsjatel on suur tööpõld oma kodudes, kasvatades tõusvat noorsugu liiklusteadlikeks kodanikeks. Kaitseliidu nooned võtku endale südamesse, et nad kui meie maa ja rahva tulevased kandjad ja kaitsjad peavad olema korraliku liikluse teerajajad.

Kodukaitsjad, võtke endile eesmärgiks maanteedel ja tänavatel käituda ja toimida alati nõnda nagu oleksite teie kodukaitses töös. Hoides endid ja oma kaaskodanikke liiklusohtudes sattumast teete isamaalist tööd, mille eest on teile tänulik nii maa, rahvas kui ka tulevased põlvkonnad.

Maa

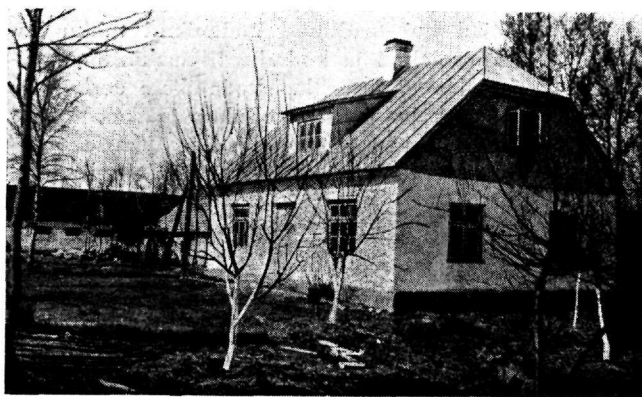
ärkab

Üks kevadine matk loodusesse

Juba käib päike kõrges kaares ja tema soojendavate kiirte mõju on tunda ka juba viludest tuultest hoolimata õrna ja maheda paitamisena. Puud pakatavad juba hiirekõrvul ja värskete urbade lõhn tungib vägisi ninna. Kuigi veel püsivad viimsed öökülmad, võitleb kevadine päike visalt oma eluõiguse eest ja tema soojendaval paistmisel on löönud juba kõrgemad kingud rõõmsalt rohendama.

Linnas ei ole veel tärkava kevade saabumist nii teravalt tunda, aga kui raputada endast maha linna müüride vahel hinge mattev tolm ja sõita linnast paar-kümmend kilomeetrit välja kevadises värskuses ärkavale loodusele lähemale, siis tunned sinagi, linlane, rõõmu ühest ehtsast ja ilusast kevadisest päevast, nii nagu võib tunda seda rõõmu ainult see, kes elab iga päev tärkava looduse lähedal.

Mugavatel vedrudel sujuvalt õõtsuv auto viib meidki täna kaugele eemale linnast, kaugele sellest suitsust ja tolmust, mis jääb meie selja taha kui raske uduline linna kohale hõljuma.

Karjala postitalu, nagu seda nägi meie fotosilm

Pealik H. Kivikangur koos oma perekonnaga

Kui oleme jõudnud üle Pirita uue silla ja pöördume Iru poole suunduvale teele, kaovad meie silmist ka linna tornid ja uusi nägemisväärseid vaatlusi avaneb meie silme ees. Siin on rohkesti uusi pealinna küljealuseid suvilaid, millede kallal käib kibe kopsimise ja korraldamise töö. Iga aastaga märkad siin jälle midagi uut, midagi niisugust, mida varem ei olnud, ja see kõik vihjab sinnapoole, et elu käib siin oma loomulikku ja ülesehitavat rada.

Jõuame varsti Vabariigi Presidendi K. Pätsi talu piirava kiviaia juure, mille tagant, tihedalt palistavate puude vahelt, näeme korraks vilksatavat Presidendi talu hoonete kontuure. Siis viib meid meie tee edasi, möödume Iru kalmistust (enne seda võisime heita põgusa pilgu Metsakalmistu määratumale maa-alale ja kabelihoonele) ja siirdume nüüd varsti otsima otsemat teed, mis viiks meid Muuga külla, kus kavatseme teha külaskäigu Kaitseliidu Harju Maleva Iru kompanii pealikule ja Iru linnuse ülikule Hindrek Kivikangurile, kelle talust loodame saada käesolevatele ridadele kevadist inspiratsiooni.

Telefoni teel etteküsitud andmeil pidi peremees viibima parajasti kevadise teetegemise juures kruusaveol, ja nii tasandame meie oma masina käiku nii mõnegi kruusakoorma juures, kuid otsitavat meie siiski teelt ei leia. Küll leiame aga lahkete kruusavedajate seletust mööda otsema tee Karjala tallu, kus pealik Kivikangur on oma venna valdusel oleva isatalu läheduses peremeheks.

Varsti olemegi kohal. Valge, lubjatud elumaja postitalu ja telefoni-agentuuri sildiga kinnitab, et oleme õiges kohas. Leiamegi üles perenaise, kes kinnitab, et oleme saabunud õigesse paika, kuid, paraku, peremeest ei ole veel kodus. Ta peaks tulema iga silmapilk, sest lõunatund on saabumas, võtku meie nüüd niikaua istet kambris ja puhaku jalgu. Aga või me jala tulime, et me jalad väsinud on. Ja väljas on nii ilus kevadine päikesepaisteline ilm. Ei, ei — me täname ja

Kartulikuha sorteerimine on käsil

elistame pisut ringi kolada omal käel, kui seda lubatakse. Noh, kus nüüd sellega, kas selleks on tarvis ka veel luba! Kui ainult nii soovitakse, siis oldagu lahked.

Ja meie siirdumegi metsaservale. Oieti ei olegi see mets, vaid võsa. Aga siin kasvab päris suuri puid — kaski, haabu ja teisi. Üks maamesilane tuleb ja lendab suures kaares ühele oksale, mis vajub ta raske keha all looka. Meid paelub kaunis pajuoks raskete ja pondunud urbadega, seda peab ilmingimata pildistama, sellest saab tore kevadmotiiv. Aga oks on juba lahti lõigatud, nüüd peab seda kuidagi kinnitama, päikesepaistelise foonita ei saa mingit efekti. Juba poebki noa vahe tera kase koore vahele ja uuristab seal pajuoksale teed. Aga oh sa häda — tilk, tilk, tilk hakkab kasetiivi nutma ja mahla välja ajama. See ongi kevad, mida linnas ei näe.

Juba hakkab päike end tunda andma. Tuul on jäänud vaiksemaks ja päikese kiired omandavad jõudu. Alguses tuleb müts peast ära võtta ja siis varsti tundub ka juba kevadpalitu seljas raske kandamina.

Istume luitunud mättale maha ja vaatame ümberringi. Puud ja põõsad on veel raagus, kuid värsked lehepungad on juba siiski pakatamas. Eemal kõrgendikul paistab tiikike haljast muru. Ega midagi, kevad murrab siiski sisse!

Eemalt läheneb meie poole kaks poisijõnglast, see on talu noorpere, kes tunneb huvi meie tegevuse vastu siin võsaveerul. Poisid on ilmselt hu-

vitatud meie fotograafi säritlustest ja vaatlevad hindava pilguga ta aparati.

„Kus isa on?“, küsime poistelt, et juttu teha, „milal ta tuleb?“

„Küll ta tuleb,“ venitab üks poistest vastu. Temal on nähtavasti aega küllalt, miks ei peaks meilgi aega olema.

Ja tõesti — varsti ongi kuulda vankri loginat, keegi sõidab õue. Ühe suure sara katus on tormist maha aetud ja selle tagant tulebki peremees meile vastu. Teretame ja seletame oma jutud kohe maha. Lubame peremeest mitte kaua kinni pidada, sest ega nüüd kellegi aega ole, kevadisel ajal talupidajal kõik käed tööd täis.

„Olgu nüüd sellega kuidas on,“ naeratab peremees, „ega selle tööga praegu nii pakilist veel olegi — näe, ilmad veel külmad, 'saa veel suurt teha midagi. Toa taha on paar vagu aetud ja selle juures kartulikuhi lahti, vaatame, ehk saame sealt midagi teie aparadi tarvis.“

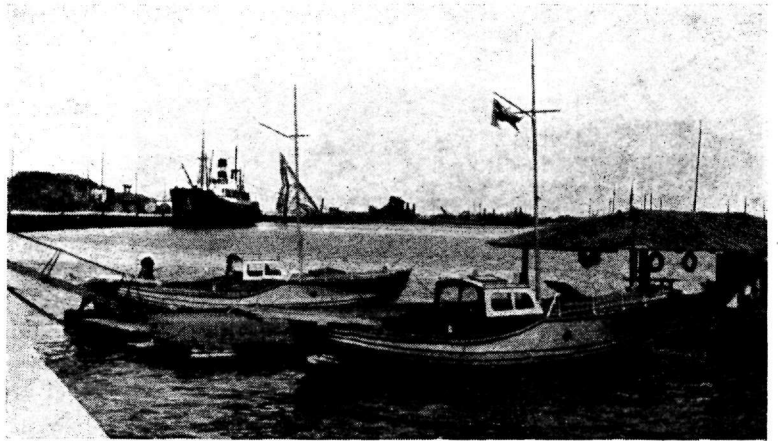
Noor sälg tuleb meile tee peal hirnudes vastu. Ta deksleb kui koerakutsikas peremehe ümber, on teine nähtavasti nii harjunud.

Kartulikuha juures saame meie oma aparadiga paar korda säritleda, siis läheme toa juure tagasi ja palume peremeest, et ta ajaks endale mundri selga, me tahaksime teha tervest perest ühe pildi. Poisijõnglastedki kaovad silmapilguks tuppa ja tulevad sealt silutud juustega tagasi — nüüd saabub neile kindlasti huvitav moment. Peremees ja perenaine võtavad pingil istudes kaks jõngermanni endi vahele ja nüüd tehakse siis see kõige tähtsam pilt. Aga meil on veel mõned filmid läbi säritleda, mis peremees nüüd küll head fotoläätse ette pakuks?

„Ei tea, kas see teid huvitab, aga meil on mererannas üks tohutu suur kivi. Oieti on neid kive neli, kuid

Haab kannab kevadel uhket urbade krooni

28. aprillil s. a. toimus Tallinna reidil kahe uue Kaitseliidu mootorpaadi töö- ja sõiduvõimete proovimine, millest võttis osa rida külalisi Kaitseliidu ülima kindralmajor J. Orasmaaga eesotsas. Pildid: külalised tutvumas Kaitseliidu uute mootorpaatidega

kõige suurem on küll ikka omaette mürakas, teist niisugust ei tea kas on kogu Eestiski," sõnab peremees tagasihoidlikult.

Ei, noh — seda kivimürakat peaksime meie küll vaatama. Ja kuna peremees lubab lahkelt saatjaks tulla, siis on see tühine kilomeeter maad meil naljaasi maha sammuda, mis meid mererannast lahutab.

Ja tõesti, see oli meie suurim üllatus. Muuga lahe mõistatus, kui niimoodi võib ütelda. Suurim kivimürakas on oma tubli 16—17 meetrit pikk ja umbkaudu 6 m kõrge. On ime, et säärast haruldust pole võetud seni looduskaitse alla, mida ta kindlasti väärrib. Seda maailma mürakat, mille kõrval asetseb kolm väiksemat kivi, nähtavasti aja jooksul suure kivi küljest pudenenud, nimetatakse rahvajutu järgi kabelikiviks. Kunagi vanasti elanud selle kivi juures lihtsas onnis keegi Anu-nimeline naine, kelle kohta kõneldakse, et ta olnud oma näilisest vaesusest hoolimata jõukas inimene ja peitnud

enne surma kogu oma varanduse ühesse õõnsusesse, mis asub keskmise kivi sees. Ja tõesti — õõnsus on selgesti näha. Kui sügavale ta ulatub ja mida ta tõeliselt sisaldab, seda ei tea keegi, sest avaus on niivõrd kitsas ja kõver, et sinna saab ainult ora sisse ajada. Jälle üks kullaauk, mis võib ainult müüdina elada rahva suus.

Kivi on kolmest küljest peaaegu täiesti järsk, ainult neljandast küljest pääseb osav ronija tema kukile. Selleks toiminguks on tarvis aga saapad ära võtta, saabaste libedad tallad toovad ülesronija kohe maa peale tagasi. Ainult pisikesed poisijõnglased, need ronivad kui oravad mööda kivi libedat külge üles, neile ei tähenda see midagi.

Kivist mõnikümmend meetrit eemal on kohe mererand, millelt tungib puhas ja valge liivaseljäandik terava kiiluna merre. Kui ilus oleks siin suvitada, supelda ja päikesevanne võtta, mõtlen endamisi. Ümberringi valitseb kõikjal jumalik rahu. Niisugune oleks ideaalne suvitus- ja kosutuspaik.

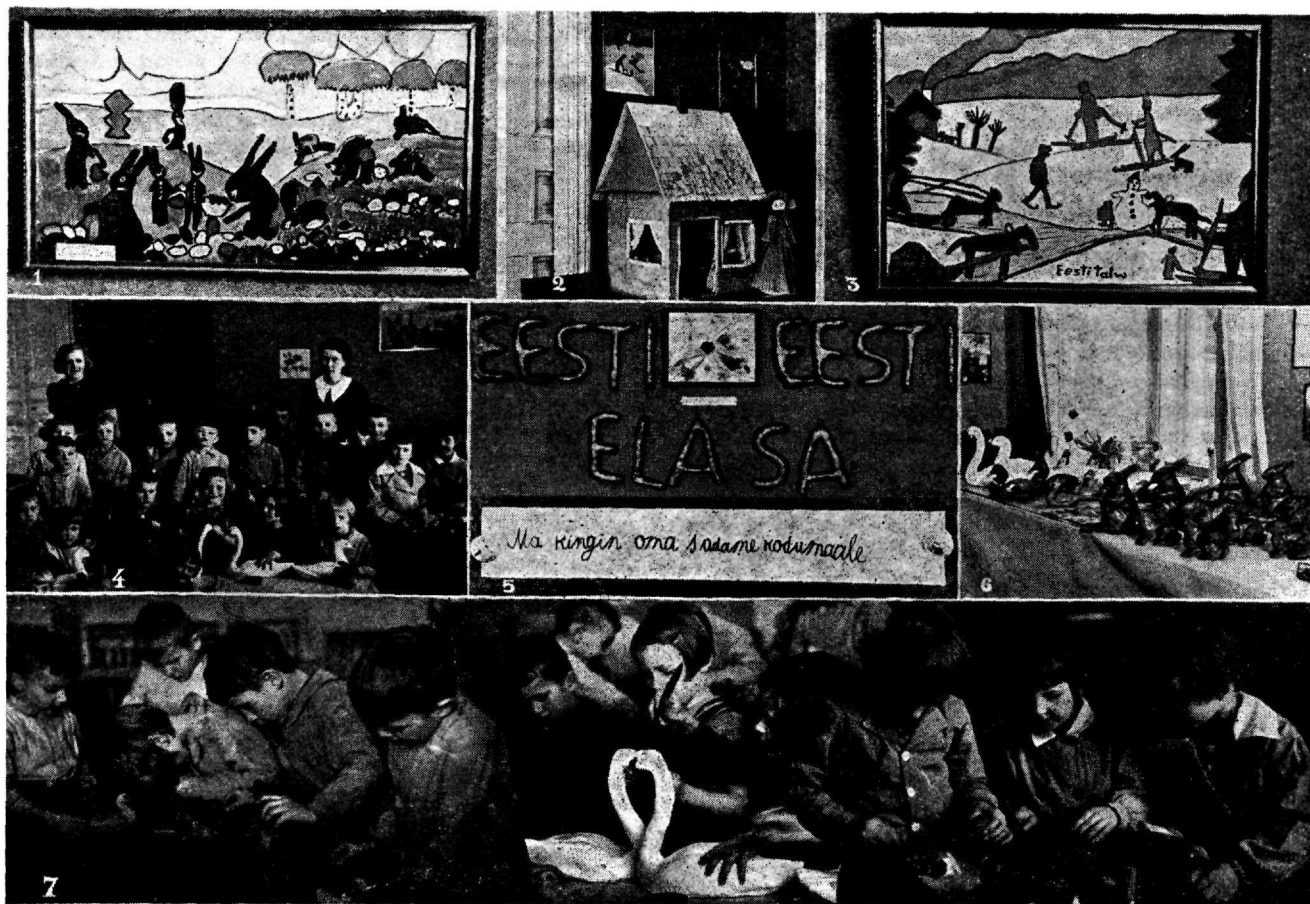
Aga nüüd on tarvis mõelda tagasisõidule. Tuleme üle soise heinamaa tagasi endisesse kohta ja jätame lahke pererahvaga jumalaga. Peremees tuleb ja saadab meid oma kahe adjutandi seltsis — väikesed poisijõnglased on kui takjad isa kuuehõlmas kinni. Täname lahke vastuvõtu eest ja astume autosse, et sõita tagasi suitsusesse ja tolmu- ja müra linnas.

Aga suvitamiseks on aeg veel varajane. Puud on veel raagus ja külmad kevadtuuled sunnivad otsima tuulevarjulisi kohti, kuhu kõle tuul ligi ei tiku ja kuhu ainult päike ulatub puistama oma soojendavate kiirte tulivihku.

Kabelikivi Muuga lahe ääres

L. S.

NKK Tallinna Ringkonna lasteaed - rahvusliku kasvatuselava

Naiskodukaitse Tallinna Ringkonna 1. septembril 1937. a. avatud ja rahvusliku kasvatuselava põhimõttele rajatud lasteaed on töötanud seni kõige suurema eduga. Sellest edust andis tunnistust hiljuti korraldatud lasteaia tööde näitus, millega avanes ka kõrvalseisjail heita põgusat pilku nimetatud lasteaia töö senistele tulemustele ja mille põhjal võib talle kui kasvatusasutusele soovida ka edaspidiseks kõige suuremat edu.

Asudes lasteaia organiseerimisele on NKK Tallinna Ringkond püsinud seisukohal, et õige aeg lapsele rahvusliku iseteadvuse sisendamiseks on see ajajärk, mil ta end veel teadlikult rahvuslikult teistest omasugustest ei eralda. Ainult sellaselt kasvatatud põlv suudab olla tõeliselt rahvuslikult iseteadev ja enesekindel. On ju ühiskondliku kasvatuselava varajaseks astmeks lasteaed, kuid kahjuks pole meil sellele kasvatusastmele seni väärilist tähelepanu pöördud, mille tõttu NKK Tallinna Ringkonna sellekohane algatus tahab olla siin esimeseks teerajajaks, peamiselt just rahvusliku vaimu toomises lasteaia kasvatuselavasse.

Esimese sellelaadilise ettevõtteks on NKK Tallinna Ringkonna poolt rahvuslikel põhimõtetel rajatud lasteaed leidnud seltskonnas laialdast poolehoidu. Huvitav

on märkida, et lasteaia töö hõlmab võrdlemisi avaralt rahvuslikult kasvatavat vaimu. Nii on kõik laste pisikesed nokitsemistööd suunatud rahvusliku kultuuri hindamisele ja otsimisele. Rohkesti töid sooritatakse mütoloogilistel ainetel, kusjuures on kasutatud näiteks rohkesti Kalevipoja motiive.

Juuresolevail piltidel näeme osa lasteaia tööde väljapanekuid ja lapsi endid oma igapäevase töö juures. Pildil nr. 1 näeme lasteaia kasvandike ühist kompositsiooni — jänkuisandad ja emandad lihavõtte mune transporteerimas. Pilt nr. 2 esitab meile tüübilise nukumaja ja nr. 3 individuaaltöona „Eesti Talve“, nagu seda endale ette kujutab väike mudilane. Pildil nr. 4 näeme lasteaia kirjut peret ühes kasvatajatega ja nr. 5 laste pühendusi ja kompositsioone rahvuslikel ainetel. Tekst „Eesti, Eesti, ela sa“ oli paigutatud näitusel Vabariigi Presidendi K. Pätsi pildi alla. Pilt nr. 6 esitab jänkude, piilupartide ning lükkede kollektiooni ning viimasel pildil — nr. 7-dal — näeme lapsi oma igapäevase töö juures nokitsemas. Nagu näeme, õpivad lapsed lasteaias juba maast madalast virgalt töötama ja oma kodumaad armastama. Seda tagajärjekast tööd juhivad lasteaednikuna pr. Haas, kes on väikeste mudilastega suur südamesõber.

Kuuenda Võidupüha pühitsemise juhend

I. VOIDUPÜHA MÖTE JA SISUSTAMINE.

1. **Võidupüha mõte.** Võidupüha on eestlaste kõigi aegade võitluste ja võitude mälestuspüha. See on meie rahvuslike tunnete ja tegude pidulik esiletoomise päev.

Võidupüha on meie rahvuspüha, mil ülistame oma rahvuse sangarlikku vaimu ja toome austust meie kõikide aegade sõja- kui lka meie rahvusliku ja riikliku ülesehitava töö kangelastele ja võitlusjuhtidele ning uuendame töotusvannet oma rahvusele ja kodumaale.

Rahvas, kes mälestab ja austab oma minevikku, on võimeline juhtima oma olevikku ning on vääriline ja suuteline kindlustama oma tulevikku.

2. **Juhtmõtteid kuuendaks Võidupühaks.** Kuuenda Võidupüha kandvaimaks sihiks on Võidupüha mõtte süvendamine, seniste traditsioonide jätkamine, uute traditsioonide juuretoomine ja kogu meie rahva organiseeritult ja sundimatult kaasatõmbamine meie rahvusliku loova töö võidu pühitsemisele. Võidupüha ettekanded ja pidustused on põhimõtteliselt maksuta ja kättesaadavad kõigile.

Kuna läinud aastal viienda Võidupüha pühitsemine toimus eriolukorras ja meie Vabariigi XX juubeliaasta suvepidustuste tõttu pidustuste pearõhk langes Tallinnale, siis on käesoleval aastal rõhk ühetasaselt jälle jaotatud üle kogu maa ja kuues Võidupüha kujunegu kõikjal endisest jõurikkamaks, sisukamaks ja meeleolukülaseks kogu rahva ettevõtteks — pühaks. Erandina eelmistest aastatest avab Vabariigi President Võidupüha ja saadab läkituse ja võidutuled sel aastal välja Pärnust.

VI Võidupüha on ühtlasi kõikide praegu käimasolevate üldrahvuslike ürituste ja hoogtööde teostamise ning õhutamise järjekordseks rünnakpäevaks. Eriti rõhutatakse rahvuslippude soetamist, võõrapäraste nimede ja kohanimede eestistamist, lipuvarraste püstitamist, kodude korrastamist ja kaunistamist, Eesti muinaslinnuste ja ajalooliste võitluspaikade esiletoomist, rahvariiete soetamist ja kandmist, rahvatantsu ja ühislaulu levitamist ning Vabadussõja üleriikliku monumendi püstitamise vajadust ja selle teostumist.

3. **Võidupüha pühitsemise sisustamisest.** Võidupüha pühitsemise sisu rajatakse eranditult rahvusliku omapära ja kommete esiletoomisele. Kõik ettekanded laulu, muusika ja teistes osades koostatagu algupärasest eesti repertuaarist. Kogu püha läbiviimine tugineb aastatega väljakujunenud tseremooniale, mis annab päevale räämistatud ilme, loob üldsuses pidulikult tõsise meeleolu ja vallutab laiemaid hulki.

II. KORRALDUS.

VI Võidupüha pühitsemise korraldamise algatab ja üldjuhtimist teostab Kaitseliit, kes selle üldrah-

vusliku ettevõtte teostamiseks kutsub pidevale ja organiseeritud koostööle kõiki ülemaalisi ja kohalikke seltskondlikke organisatsioone, asjale kasulikke asutusi ja isikuid.

Kaitseliidu nimel on Võidupüha pühitsemise korraldamise algatajaks ja keskkorraldavaks asutuseks Kaitseliidu Peastaap, kes töötab välja vajalised juhtnöörid ja juhib ning koordineerib päeva pühitsemise läbiviimist üleriiklikus ulatuses.

Et kuuenda Võidupüha pühitsemine toimuks kõigiti organiseeritult ja kajastuks jõurikkalt üle kogu maa, moodustati 3. mail s. a. Tallinnas Kaitseliidu algatusel Kaitseliidu Peastaabi juures asutuste ja üleriiklike organisatsioonide esindajaist koosnev Kuuenda Võidupüha Pühitsemise Korraldav Keskkomitee ja keskkomitee juhatus. Peale Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide esindajate kuuluvad keskkomiteesse:

Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku Sinod, Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku Konsistoriumi, Eesti Haridusliidu, Eesti Kulturfilmi, Eesti Lauljate Liidu, Eesti Linnade Liidu, Eesti Lipu Toimkonna, Eesti Maanaiste Keskseksi, Eesti Maaomavalitsuste Liidu, Eesti Naisliidu, Eesti Rahvuslaste Klubide Liidu, Eesti Tuletõrje Korpuse, Haridusministeeriumi Koolitalituse, Haridusministeeriumi Muinsuskaitse Inspektuuri, Haridusministeeriumi Noorsoo- ja Vabahariduse Osakonna, Isamaaliidu, Kodumajanduskoja, Loodushoiu ja Turismi Instituudi, Nimede Eestistamise Liidu, Põllutöökoja, Riigi Ringhäälingu, Riikliku Propaganda Talituse, Tallinna Tehnikaülikooli Üliõpilaskonna, Tartu Ülikooli Üliõpilaskonna, Vabadussõja Üleriikliku Monumendi Peakomitee, Õpetajatekoja, Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse ja ajalehtede „Uus Eesti“ toimetuse, „Päevalehe“ toimetuse, „Rahvalehe“ toimetuse, „Postimehe“ toimetuse ja „Uudislehe“ toimetuse ning ajakirjade „Sõduri“ toimetuse ja „Kaitse Kodu!“ toimetuse esindajad.

Keskkomitee ja keskkomitee juhatuses esimeheks on Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel Jaan Maide, sekretäriks Kaitseliidu Peastaabi kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten Aadu Truuvere ja juhatuses liikmeiks: Kodumajanduskoja esindaja Juuli Steinmann, Riikliku Propaganda Talituse esindaja Osvald Viirsoo ja Eesti Ajakirjanike Liidu esindaja Oskar Mänd.

Analoogiliselt keskkohale tuleb ülalnimetatud organisatsioonide kohapealsete osakondade või koha peal nende ülesandeid täitvate organisatsioonide osavõtul kõikides maakondades (resp. linnades) kõige lähemal ajal kohaliku Kaitseliidu maleva pealiku algatusel või ettepanekul ellu kutsuda samalaadsed maakondlikud (resp. linnade) komi-

teed ja juhatused, kus küsimus läbi töötada maakonna (resp. linna) ulatuses ning kanda Kaitseliidu allüksuste kaudu või mõnel teisel sobival viisil kohe edasi igasse valda. Võidupüha korraldamist maakonnas (resp. linnas) juhib kõigeülgsemal maakonna (resp. linna) komitee. Töö kohtadel toimub analoogiliselt eelmiste aastate töötamisviisidele, kusjuures tuleb ära kasutada kõik senised õpised.

Võidupüha tuleb kohtadel pühitseda ühiselt ja lahkkelideta ning selle korraldamisele peab kaasa kutsuma kõik kohapealsed seltskondlikud ja kultuurilised organisatsioonid, asjale kasulikud isikud ja asutused.

III. ÜLDKAVA.

Võidupüha pühitsemine jaguneb hommikupoolseks ja õhtupoolseks ossa.

Hommikupoolikul toimuksid orkestrite või signalistide mängud, rahvuslippude heiskamine, Võidupüha avamine ja võidutulede väljasaatmine Vabariigi Presidendi poolt, Vabariigi Presidendi raadiokõne ja selle kuulamine kohtadel, pidulikud jumalateenistused, langenud kangelaste mälestamine, aktused linnustel või kohapealsetel muudel ajaloolistel kohtadel (kui see pole ette nähtud õhtupoolikul), Pärnust toodavate võidutulede vastuvõtmine malevate staapide asukohtades, võidutulede alalhoidmine ja organiseeritult laialisaatmine kohtadesse.

Õhtupoolikul toimuksid paraadid või rongkäigud, päevakohase sisuga pidulikud aktused või peod, rongkäigud võidutuledele, võidutulede pidulik vastuvõtmine kohtadel, võidutulede süütamine ja tulepidu.

IV. VÕIDUPÜHA ALGUS.

Võidupüha algab üle kogu riigi 23. juunil kell 0600 sini-must-valgete rahvuslippude täismasti heiskamisega kõigil asutusil, elamuil, linnuseil, kirikuil ja selle päeva pidukohtadel.

Kell 0800 orkestrid täies või vähendatud koosseisus või signalistid kutsuvad kodanikke mängudega kirikute tornidest, rahvamajade või muude kohapealsete kooskäämise hoonete rõdudelt ning ajaloolistelt kohtadelt ja kõrgendikelt Võidupüha pühitsemisele. Orkestri mäng alaku võimsa koraaliga. Teisteks mängitavateks paladeks olgu vaid eesti viisid. Orkestri mäng kestab pool tundi. Linnustel, mägedel ja ajaloolistel kohtadel on soovitatav puhuda sarve. Maaoludes, kus orkestrite piiratud arvu ning maa kauguse tõttu orkestrite mängu kuuldavus võib kannatada, on väga soovitatav orkestrite täienduseks asetada tihedamini signaliste, et mäng kostaks võimalikult kõikjale.

V. VÕIDUPÜHA HOMMIKUPOOLNE OSA.

1. Võidupüha üldsisulise osa avab Vabariigi President kell 0900 raadiokõnega.

Vabariigi Presidendi raadiokõne kuulamiseks korraldatagu läinud aastate eeskujul kohtadel neile, kel puuduvad raadioparaadid, ühiseid raadiokulamisi.

Võidupüha hommikul esinevad Vabariigi Presidendi Pärnus Kaitseliidu mootorratturite patrullid, kel-

lele Vabariigi President annab üle Võidupüha läkituse ja tõrviktuled iga maleva jaoks. Läkitus ja tõrviktuled toimetatakse igale malevale kätte KL Peastaabi poolt antava erikava kohaselt. Kohalike komiteede ülesandeks jääb läkitus ja Pärnust saadud tõrviktuli omakorda kohtadele edasi saata nõnda, et see jõuaks õigeaegselt igasse võidutule kohta.

2. Järgnevad pidulikud jumalateenistused kirikus, kui aga ilmastik võimaldab, siis võimaluste ja soovi kohaselt vabas looduses. Kirikud ja vabaõhujumalateenistuskohad tuleb dekoreerida. Pidulikkuse tõstmiseks antagu juure sobivat koorilaulu ja muusikat. Jumalateenistuse kavade kohta lepitagu kokku kohapealsete vaimulikega.

3. Võidupüha on meie kõikide aegade langenud kangelaste mälestamise päev.

Naiskodukaitse ja noorte organisatsioonid korraldagu ja kaunistagu rohelisega ja lilledega langenud kangelaste kalmud ja mälestussambad (kus need on olemas) ja nende ümbrus. Samuti toodagu vastava tseremooniaga kas Võidupüha hommikupoolses või õhtupoolses osas austust meie võitlusohvreile — langenud kangelasile.

4. Ka käesoleva aasta Võidupühäl jätkub huvi virgutamine kaaskodanike laiemates hulkades meie muistsete linnuste ja kohapealsete teiste ajalooliste võitluspaikade vastu. Selleks korraldatagu linnustel ja võitluspaikadel aktusi — rahva kokkutulekuid, kus antagu selgitust antud paiga mõttele ja tähtsusele meie rahva võitlustes, kirjeldatagu võitlussündmuse sel kohal ning õpetatagu kaasaegseid hindama ja aru saama nende kohtade ajaloolisest suurusest. Sõnavõttudes rõhutatagu, et meie rahvas on iseseisvuse saavutanud võitlustes verehinna ja on ka alati üksmeelselt valvel ja valmis igale vaenlasele tulevikus relvaga vastu astuma. Samas tuletatagu meele praegu käimas olevat Vabadussõja monumendi püstitamise kui ka kõiki teisi tänapäevaseid rahvuslikke aktsioone ja hoogtoide ning kutsutagu kaaskodanikke üles nende teostamisele kaasa aitama, selgitades, kuidas ja miks seda tuleb teha.

5. Kuna keskpäeval kõikidesse malevatesse kohale jõuavad Kaitseliidu mootorratturid Vabariigi Presidendi läkituspakettidega ja tõrviktulega, siis korraldatagu vastava tseremooniaga Vabariigi Presidendi saadetiste pidulik vastuvõtmine malevate poolt, võidutulede alalhoidmine ning organiseeritult laialisaatmine kohtadele.

6. Kui Võidupüha hommikupoolses osas esineb veel mõni üldtoiming, siis korraldatagu ja viidagu see läbi vastava erikava kohaselt.

Üldiselt nähtagu kohalike Noorte Komiteede kaastegevusel ette päeva kavas vastavaid eriülesandeid ja, kui võimalik, ka erilisi kokkutulekuid meie noortele.

VI. VÕIDUPÜHA ÕHTUPOOLNE OSA.

1. Et tegelasi mitte üle koormata kogu päeva kes-tes, on paraadid (kui neid soovitakse korraldada) käesoleva aasta Võidupüha puhul ette nähtud päeva õhtu-

poolses osas enne pidulikke aktusi või pidusid. Paraade on soovitatav korraldada ainult suuremates keskustes juhul, kui on küllaldaselt osavõtjaid. Kipub aga paraad osavõtjate arvult jääma väikeseks ja jõuetuks, jätta paraadid ära ja selle asemel korraldada rongkäike, mis läinud aastatel paljudes kohtades on olnud üldise huvi keskuseks ja on köitnud suuri hulki. Rongkäigul esinegu oma lippudega kõik organisatsioonid.

2. Kella 2000 paigu alaku Võidupüha pidulikud aktused või peod selleks ettevalmistatud ja korraldatud kohtades.

Kavas võiks olla: Võidupüha kõne, millesse on põimitud Vabariigi Presidendi läkituse mõtted ja meie rahva riigikaitsealase valmisoleku kinnitus, käesolevas juhendis märgitud juhtmõtted VI Võidupühaks, riigihümni laulmine kõigi piduliste osavõtjal, päevakohane näidend või vabaõhuetekanne, rahvatantsud, muusikalised ja lauluetekanded ja ka muu, mida võib pakkuda kohapealne tegelaskond ning mis mahub ja sobib päeva sisusse ja kavasse. Peo kestus olgu nii ette nähtud, et see lõpeks võidutulede süütamise alguks. Võidupüha kõne ärgu kestku üle poole tunni.

Kui pidu või aktus toimub võidutuledest eraldi kohas, tuleb liikuda platsile ühises rongkäigus.

3. Võidutuled ja tulepidu. Võidutuled olgu võimsad, aga mitte nigelad lõkked. Võidutuled süüdatagu üle riigi kõigis paigus täpselt kell 2200. Selleks ajaks peavad kõik õhtupoolsed peod või aktused olema lõppenud ja kõik osavõtjad kogunegu võidutulede kohtadele. Hiljemalt samaks ajaks peavad jõudma kohtadele käskjalad Vabariigi Presidendi läkitusega ja võidutulega. Ei jõua tuli õigeaks ajaks kohale (võib eeldada takistusi ja õnnetusi käskjalaga), ka sel puhul Võidutule süüdatakse ikkagi kell 2200 ja loetakse ette Vabariigi Presidendi läkitus, milleks läkituse teisedid saadetakse juba varem kohtadele. Võidutule süütamist ja sellele järgnevat toiminguid juhib tulevanem.

Võidutulede süütamisel asuvad kõik juuresolijad vastavas korras tulepesa ümber või läheduses. Kohalik Kaitseliidu üksuse pealik või keegi teine, nii kuidas koha peal kokku lepitud, võtab käskjalalt vastu läkituse ja tule. Loetakse ette Vabariigi Presidendi läkitus, mille järele lauldakse riigihümni. Tulevanem süütab toodud tulega võidutule ja peab tulekõne. Orkester (kui see olemas) mängib Kaitseliidu marssi „Kodumaa kaitsjad“ või lauldakse kõigi tulepiduliste osavõtjal ühislauluna sobiv laulupala isamaaliste ühislaulude valimikust.

Sellele järgnevalt algavad mitmesugused mängud, lõbustused ja ilutsemine, mida üldiselt juhib ja koordineerib tulevanem.

Võidupüha pühitsemine lõpeb võidutulede põletamisega. See sündigu võimsalt ja haaravalt, et see krooniks kogu pidupäeva ununematu elamusega ja sügava sisemise tunde elustamisega, mis kestaks kõigis osavõtjais järgmise Võidupühani.

Kui tulede juures peetakse kõnesid, siis olgu need lühikesed ja mõjuvad, kestusega mitte üle 5–8 minuti. On soovitatav, et lühikesed kõned ja muusika ning laulukoori ettekanded vahelduksid ühislauludega.

Kuna järgmine päev, jaanipäev, on surnuaiapäeva, peavad 23. juuni sündmused lõppema korraldaja korralduse kohaselt koha peal ühe korraga sobival ajal ja sobiva lõpuga, et Võidupüha pühitsemine ei segaks jaanipäeva pühitsemist.

VII. KORRALDUSED HALVA ILMA PUHUKS.

Eeltoodud üldkava on koostatud eeldusel, et 23. juunil on ilus ilm. Juhul, kui 23. juuni on sajune, mis lausa takistab väljas viibimist ja pidustuste läbiviimist vabas looduses, tuleb kohapealsed kavad muuta ja ette näha võimalused pidustuste läbiviimiseks siseruumes.

Üldiseks juhtnööriks jääb:

1. lippude heiskamine ja hommikused mängud toimuvad üldises korras;
2. Vabariigi Presidendi raadiokõne ja selle kuulamine;
3. jumalateenistused toimuvad kirikuis;
4. langenud kangelaste mälestustseremonia sünnib esinduste kaudu;
5. paraadid ja rongkäigud jäävad ära;
6. õhtul korraldatakse siseruumes päevakohane piduõhtu, kus loetakse ette Vabariigi Presidendi läkitus. Võidutuled ja tulepeod jäävad ära.

On hommikupoolikul ilm sajune, aga õhtupoolikul ilus, tuleb õhtupooliku osa korraldada nõnda nagu see on ette nähtud ilusa ilma puhuks. Ei jõua hommikupoolse sajuse ilma tõttu kohale tõrviktuled Pärnust, saata välja tõrviktuled malevate keskustest õhtupoolikul oma äranägemisel või süüdata võidutuled kohtadel ilma maakondlikust keskusest tuld ära ootamata.

VIII. TÄIENDAVAIK JUHTMÕTTEID ja ÜLDKORRALDUSI.

1. Pidustuste sisemine ja väline ilme. Võidupüha on meie rahvuspäeva. Seepärast peab tema sisu olema rajatud tõsisele isamaalisele ja rahvuslikule vaimule. Need viimased peavad kandva joonena esinema igas selle päeva pidustuste üksikasjas. Kõige selle juures kategooriliselt hoidutagu kaldumast äärmustesse, vastutustundetuusse väljendusisse kõnedes ja ettekandis ning teiste rahvaste ja riikide mittesobivasse arvustamisse, mis võib kahjustada meie riigi ja rahva vahekordi teistega ning esile kutsuda väärtõlgitsemisi, eriti praegusel rahvusvaheliselt pineval ajal. Sisulisteks ettekanneteks kasutatagu eranditult meie algupärandeid, mille valikul pandagu tugev rõhk päeva tõsisele ja sügavale mõttele. Muidugi peab ka ettekandis olema omajagu tujutõstavaid momente, kuid need ei tohi olla labased jandid, mis võiksid viia päeva üksikuid osasid üksteisele risti vastu käivaiks ega tohi riivata meie kodanike usulisi, moraalseid ega muid rahvast kandvaid tundeid.

Võidupüha väline ilme olgu kõigiti pidulik. Meie kodud ja ühise hoole all olevad hooned ja platsid olgu korrastatud ning võimalikult ka pidulikult dekoreeritud. Asutused ja organisatsioonid, kes omavad vappe ja lippe, kasutagu neid sobivalt ja väärikalt selle päeva dekoratsiooniks (näiteks maakonnad ja linnad asetagu oma ametihooneile riigilipu ja riigivapi kõrvale välja dekoratiivselt ka omad vapid ja lipud). Eriti kantagu hoolt Võidupüha piduruumide ja väliste pidupaikade dekoreerimise eest. Piduruumid ja välised kohad dekoreeritagu rohelisega ja rahvuslippudega.

Võidupühal kantagu võimalikult rahvusriideid, kui ei esineta mõne organisatsiooni vormiriietuses. Pidustustel valitsegu eeskujulik ja asjalik kord. Ei tohi unustada korrapidajate võrgu organiseerimist. Tuleb vältida võimalikke korratusi ja vahejuhtumeid ja tuleb manitseda kaaskodanikke surveta ise pidama korda ja hoiduma alkoholi tarvitamisest.

2. Pidustuste üksikasjaline päevakava. Võidupüha pühitsemise kavad ja tseremooniad kohtadel tuleb välja töötada kõigi peenustega, täpse aja arvestusega ja sisuga. Seejuures tuleb arvestada kõiki kohapealseid olusid ja võimalusi, mitte unustades ka olulisi kõrvalasju (näiteks kui sõidetakse kohale hobustega, jalgratastel, autodega jne., siis kuhu need asetada, kuidas kinnitada ja kelle valve alla anda hobused, jalgrattad ja muud sõidukid). Üldiselt tuleb pidada kinni nõudest: Võidupüha ettevõtted ei tohi venida liig pikaks ja laiaks, sest selle arvel kannatab meeoleu ja sisu.

3. Pidustuste ja kokkutulekute kohad. Pidustuste ja kokkutulekute kohtadeks valitagu kõige sobivamad ja eranditult selleks pühaks väärilised kohad. Nende kasutamise suhtes lepitagu varakult kõigis üksikasjades kokku nende kohtade omanikega või hooldajatega, et hiljem ei tuleks lahkarvamisi. Pidude ja kokkutulekute kohad seatagu korda ja sisustatagu (kui see on lubatud ja seda on vaja) päevale vastavalt ning viidagu pidustuste lõppedes jälle tagasi endisse olesusse ja ärgu mitte jäetagu neid puhastamata ja korrastamata.

4. Võidutuled. Võidutulede kohaks tuleb valida ümbruskonna kõrgeim või nähtavaim koht, kui võimalik, siis ka säärane, mil on ajalooline tähtsus ja kus ruumi mõttes on võimalik läbi viia võidutuledega seoses olevaid kavatsusi. Võidutulede jaoks tuleb ehitada mättaist tulepesad, mis tublisti üle katta liivaga, et vältida tule edasikandumist mööda maad. Kuna tulest võib tekkida hädaoht ümbruskonnale, tuleb ette näha kaitseabinõud õnnetusjuhtumeks. Tuleb erilisel hoolt kanda, et võidutulede juures valitseks eeskujulik kord. Selleks moodustada tarviline korrapidajate võrk.

Võidutuled peavad olema võimsad, aga mitte nõrgalt leegitsevad lõkked! Selleks hoolitsetagu aegsasti rikkaliku arvu vaiguse põletusmaterjali, tõrvatünnide ja nende ritvade eest.

5. Rahvuslipp. Meie rahvuslipp on meie võitluste ja võitude sümbol, millega Võidupühal uhkusega ehime

oma kodud, asutused, pidukohad ja ajaloolised võitluspaigad. Seepärast olgu meie kõikide hool, et rahvuslipp oleks alati ja esineks kõikjal väärikalt ning et temale oleks pühendatud tarviline lugupidamine. Lipud olgu õigeis värves ja mõötudes ning korralikud ja puhtad. Lipuvadad olgu korralikud ja võimsad mastid, mitte juhuslikud aiateibad või latid, ja olgu värvitud ning asetatud sobiva kinnitusega hoonete külge või maa sisse väärilisse kohta.

Võidupühal lehvigu rahvuslipud kõikjal — igas peres täismastis!

Lipud heisatakse Võidupühal kell 0600 ja langetatakse päikese loojenedes. Ka piduplatsidel toimugu päikese loojenedes lipu langetamine vastava tseremooniaga.

6. Esmaabi korraldus. Kuna Võidupüha pühitsemisele koguneb rahvast suurel arvul, ei tohi unustada ka esmaabi korraldusi. Tingimata tuleb esmaabi korraldused ette näha õhtusteks pidustusteks.

7. Kulud. Võidupüha pühitsemine kohtadel toimub kohapealse korralduse hoolet ja kulul. Kõik ettevõtted olgu põhimõtteliselt tasuta ja kättesaadavad kõigile. Lubatud on võtta tasu vaid jumalateenistuse laululehtede, einelaua-toitluse ja liiklemisvahendite hoiu eest. Einelaud olgu alkoholita.

8. Kõnelejad ja kõnekonseptid. Kõnelejate väljasaatmisega on raskusi. Tuleb läbi saada oma kõnelejatega. Kõnekonsepte keskkohal ei koostata ja välja ei saadeta.

IX. LINNUSTE MÄRKIMINE JA JÄÄD-VUSTAMINE.

1937. aastal alatud töö linnuste märkimise ja jäädvustamise alal tuleb käesoleval aastal viia lõpuni. Selleks:

1. Kõik linnuseile viivad teed tuleb 1937. aastal antud juhtnööride ja kokkulepete järgi varustada juhistulpadega. Kus juhistulbad on kõdunenud või rikutud, seal tuleb tulbad uuendada või parandada. Kui tulpade ja juhislauade värv ja pealkirjad on kustunud, siis värv ja pealkirjad uuendada.

2. Linnused varustada alatiste lipumastidega ja rahvuslippudega ning korrastada praegu olevad lipumastid ja lipud.

3. Kus eelmistel aastatel püstitati mälestustahvlid, seal need üle vaadata ja korrastada. Kus tahvlid on tellitud ja saadud, kuid need on veel üles panemata — need üles panna ja avada.

4. Tahvlitega tähistatud linnused tuleb varustada teadete vitriinidega varem antud instruksiooni kohaselt.

5. Erilised juhtnöörid muinaslinnade äramärkimiseks, mis on avaldatud 1937. aasta instruksioonis, jäävad ka sel aastal maksma.

X. VABARIIGI PRESIDENDI LAKITUS JA KESK-KOHALT SAADETUD TÕRVIKTULED.

Nagu eespool mainitud, toimetatakse 23. juunil KL mootorratturite patrullide kaudu igale malevale kätte

Vabariigi Presidendi poolt süüdatud võidutuli ja Vabariigi Presidendi poolt saadetud läkitus. Selle ülesande teostamise üksikasjaline korraldus antakse malevatele KL Peastaabi poolt hiljem eri-instruktsioonis.

Pärnust toodava tule vastuvõtmist, säilitamist ja kohtadele edasisaatmist tuleb maakondade resp. linnade komiteedel toimetada eritseremooniaga ja erikava kohaselt, mis koha peal iseseisvalt välja töötada.

Pärnust toodava läkituspaketi ja tõrviktule vastu võtu kohaks on soovitatav määrata linna tähtsaim või ajalooline koht.

Asjaosalise maleva mootorratturid võtavad kokkulepitud kohal ja ajal Pärnust tuleva patrulli vastu ja juhivad selle maleva pealiku poolt ettenähtud ajaks tõrviktule vastuvõtmise kohale.

Vastuvõtmise kohal on vastav maleva pealik koos teiste Võidupüha pühitsemise korraldamist juhtivate tegelastega ja auvahtkond.

Pärnust tuleva patrulli vanem annab ilmutuse ettekandega paketi ja tõrviktule üle maleva pealikule, kes selle auvahtkonnaga saadab maleva staapi või ruumi, mis on määratud tule alalhoidmise kohaks.

Tuli hoitakse alal erilise auvalve all selleks dekooreeritud ruumis ja alusel kuni laialisaatamiseni kohtadele. Tule kätteandmine käskjalgadele „tuleruumist“ sünnib vastava pidulikkusega.

Tule edasiviimine sündigu võimalikult tõrvikutega, aga mitte laternaga jne.

Kogu maleva territooriumi kohta tuleb koostada kindel tule edasikandjate võrk. Alusüksused, kes maleva staabist esimestena paketi ja tule laiali viivad, määrab maleva pealik, andes ühtlasi korralduse, kellele need alusüksused on kohustatud paketi ja tule omakorda edasi viima.

On soovitatav tulekandjate võrk korraldada nõnda, et üksused ise ei tule endale tuld saama ja tooma, vaid et vastava kava ja korra kohaselt tuuakse tuli üksusele või võidutulede põletamise kohale võõra käskjalaga.

Tule süütamine ja väljasaatmine igas punktis sündigu vastava pidulikkusega. Sama pidulikkusega sündigu ka tule vastuvõtmine.

Tallinnas, maikuu 1939. a.

J. Maide,
kolonel,
Kaitseliidu Peastaabi ülem,
Keskkomitee esimees.

A. Truvere,
kapten,
KL Peastaabi kultuur-informatsiooni
jaoskonna pealik, Keskkomitee
sekretär.

Keskkomitee juhatuse liikmed:

J. Steinmann,
Kodumajanduskoja esindaja.

O. Viirsoo,
Riikliku Propaganda Talituse esindaja.

O. Mänd,
Eesti Ajakirjanike Liidu esindaja.

Tulekandjaiks määratagu: ratsa-, mootorratturite või jalgratturite võimalikult 3-liikmelisi patrulle. Patrulli meeskonnad olgu korralikult riietatud Kaitseliidu vormiriietusse. Ratsapatrulli juures on soovitatav, et tulekandja oleks riietatud muistse eesti sõjamehe riietusse, nagu see oli korraldatud eelmistel aastatel mõnes kohas, mis mõjub seda toimingut tõstvana ja haaravalt elustavana.

Niisugune tule laialikandmise viis tõstaks suurel määral selle traditsiooni pidulikkust.

Pärnust tulnud mootorrattureid tuleb kohelda kui asjaosalise komitee külalisi, s. o. neid tuleb kutsuda osa võtma mõnest ligemast pidustusest ning hoolitseda nende korteri ja toidu eest nende viibimise ajal maleva piirkonnas.

Eriti halva ilmastiku korral jääb mootorratturite sõit ära. Et aga Vabariigi Presidendi läkitus igal juhul jõuaks õigeaks ajaks pärale ja ka halva ilmastiku juhul oleks kohtadel, selleks saadab KL Peastaap selle teisendeksemplaridena juba aegsasti maakonna resp. linna komiteedele kätte, mis igal juhtumil ilmtingimata tuleb aegsasti ka kohtadele kätte saata.

XI. ARUANNE, INFORMATSIOON JA TEATED.

Igal maakonna resp. linna komiteel tuleb saata keskkomiteele hiljemalt 10. juuliks s. a. ülevahtlik kokkuvõte Võidupüha ettevalmistuse, sisustamise ja läbiviimise kohta, ära märkides üldmuljeid, meeleolusid, ettetulnud vahejuhtumeid (kui neid oli), eriti huvitavaid momente ja uudsusi võrreldes eelmiste aastatega ning ettepanekuid Võidupüha pühitsemise üldkava täienduseks või muutmiseks tulevikus.

Kogu kohtadelt Võidupüha korraldamise asjus otseselt keskkomiteega peetav kirjavahetus tuleb adresseerida KL Peastaabi ülemale, Tallinn, Kaarli 8, Kaitseliidu Peastaap.

Suulistes läbirääkimistes ja selgitustes tuleb pöörduda Kaitseliidu Peastaabi ülema kolonel J. Maide (telef. Tallinna linna nr. 451-94 või Tall. sõjaväe nr. 261) või Kaitseliidu Peastaabi kultuur-informatsiooni jaoskonna pealiku kapten A. Truvere (telef. Tallinna sõjaväe nr. 156-a või Tallinna linna nr. 451-89) poole.

Hästijuhitav mootorratas

A. KÄRSNA, leitnant

Suve lähenedes läheneb ühtlasi ka mootorsõidukite intensiivse kasutamise hooaeg. Autod ja mootorrattad, mis talvistes tingimustes leidsid vähem kasutamist, ilmuvad jälle tegevusse. Mootorsõidukite intensiivse tegevushooaja lähenedes asutakse ka energilisemalt olemasolevate sõidukite kordaseadmisele või uute sõidukite muretsemisele. Mootorsõiduki kordaseadmisel või selle ostmisel on vajaline silmas pidada, et sõiduk oleks kergesti juhitud, mis aitaks vältida liiklemisõnnetusi. Eriti tähtis on hea juhituduse võimalus nende mootorsõidukite juures, mida kasutatakse või mida tuleb kasutada sõjaliste ülesannete täitmiseks. Käesolevad read tahavad anda mõningaid üldisi põhimõtteid mootorratta hea juhituduse alal, et mootorratturid, eriti aga mootorratturid-kaitseleitlased võiksid arvestada neid põhimõtteid ja seega ühtlasi olla kasuks meie riigikaitsele.

Sõjalisest seisukohast vaadatuna hästijuhitava mootorratta peamisteks eeltingimusteks on: 1) sõidu ajal hea püsimine teel, 2) võimalus mootorrattast kiiresti pidurdada, ilma et seejuures kaoks selle vajaline stabiilsus ja tasakaal, 3) käikude hõlpus vahetamine ja 4) mootorrattale vajalise kiiruse andmine võimalikult lähema aja jooksul.

Mootorratta kindel püsimine teel ja stabiilne sõit sõltub esiteks mootorratta sõidukorras olekust, teiseks mootorratta raskusest ja kolmandaks mootorratta kõrgusest.

Milles seisab mootorratta sõidukorras olek, on ja peab olema teada kõigile mootorrattureile. Seepärast see küsimus jääb siin valgustamata. Küll kuuluksid aga vaatlemisele mootorratta raskus ja kõrgus.

Mootorratta raskuse kohta on maksev üldine põhimõte, et raskem mootorratas on stabiilsema sõiduga ja püsib paremini teel. Kuid raskem mootorratas on harilikult ka tugevajulisem ja sellega ühtlasi on ta ka hinnalt kallim.

Seepärast raskema mootorratta valik ostmisel ei sõltu ainuüksi ostja tahtest, vaid ka ta majanduslikust jõukusest. Niisiis raskemate mootorrattaste levik on piiratud. Paralleelselt sellele oleks raske lahendada hästijuhitava mootorratta probleemi ainult raskemate mootorratta tüüpide abil.

Siinjuures ei tohiks me ülehinnata raskema mootorratta sõidu stabiilsust. Tõsi, raskem mootorratas omab palju paremusi kergemaga võrreldes, kuid ainult teatavatel tingimustel. Niisuguseiks tingimusteks on näiteks mootorratturi jõud ja tugev kehaehitus.

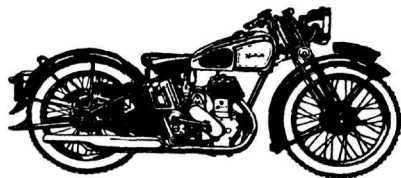
Mootorratta juhtimine heal teel ei sünnita füüsilisi raskusi, kuid neid raskusi tekib siis, kui sõita halval teel, eriti aga halval liivasel ja porisel teel. Sõites niisugusel teel, mootorratta tagumine osa viskub ebakorrapäraselt külgsuunas mõlemale poole. Mainitud tingimustes sõitmisel on mootorratta ümberkukkumine vältitav peamiselt juhi füüsilise jõu abil (vt. pilt nr. 1).

Pilt nr. 1. Tugevat füüsilist jõudu nõudev sõit

On selge, et mootorratta viskumise elavjõud on seda suurem, mida raskem on mootorratas. Järelikult raskema mootorratta juht peab omama ka vastavalt suuremat jõudu. Vastasel korral raskem mootorratas hea juhituduse ja sõidu stabiilsuse alal ei suuda anda loodetud tulemusi, vaid, just ümberpöörduvalt, ta võib soodustada liiklemisõnnetusi.

Ühenduses mootorratta kaaluga tuleb silmas pidada ka mootorratta kõrgust. Moodsail masinail on raskuspunkt viidud võimalikult madalale, s. o. masinad on

Pilt nr. 2. Raskuspunkt madalal

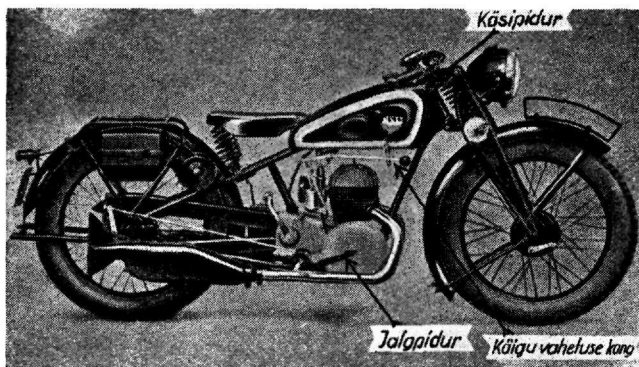
muutunud madalaiks (võrdle raskuspunkti pildil nr. 2 ja 3).

Pealiskaudsel vaatlusel paistab, nagu oleks mootorratast seda hõlpsam juhtida, mida madalam ta on. Kuid siingi on oma piir. Liig madala mootorratta juures tuleb juhil sõidu ajal hoida oma jalad liig kõverdunud asendis. Selle tõttu pikemaajalise sõidu puhul juhi jalad „surevad“. Kui nüüd juht selles seisukorras mõnesuguste liiklemistaktistuste tõttu on sunnitud pidurdama ja tasakaalu alalhoidmiseks jalgu maha toetama, siis selgub sagedasti, et jalad ei suuda täita oma ülesandeid mootorratta tasakaalustamise alal; mootorratas võib ümber kukkuda, liiklemiskeerises teised sõidukid võivad talle peale sõita ja õnnetus ongi juhtunud.

Nendel asjaoludel pikemakasvulisile mootorrattureile ei oleks soovitav valida endale liig madalat masinat.

Suurimat tähtsust mootorsõiduki juhitavuse alal omavad sõiduki pidurid ja pidurdamine kui tegevus ise.

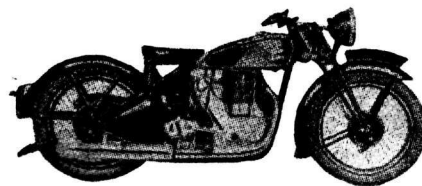
Mootorrattad on harilikult varustatud kahe piduriga: 1) käsipiduriga, mis pidurdab esiratta pöörlemist, ja 2) jalgpiduriga, mis pidurdab tagaratta pöörlemist (vt. pilt nr. 4). Jalgpidur oma konstruktsiooni tõttu

Pilt nr. 4. Jalgpidur mootorratta parempoolsel küljel. Käigu vahetamine toimub käe abil

võimaldab tugevamat pidurdamist kui käsipidur. Seega siis pidurdamise efektsus peitub õieti jalgpiduris.

Kui mootorrattur kiire sõidu juures näiteks pidurdab tugevasti jalgpiduriga, siis korrasoleva piduri puhul tagaratas lakkab pöörlemast. Pöörlemise seismajäämisega mootorratas jätkab küll veel liikumist inertsil mõjul, kuid see liikumine mitmesugustel asjaoludel evib väga ebakorrapärase ja muutliku iseloomu, mille tõttu mootorratas pole enam juhitav juhi jalgade abita.

Pilt nr. 3. Raskuspunkt kõrgemal kui pilt nr. 2

Kirjeldatud pidurdamisviisi lähemalt uurides võib tähele panna järgmisi huvitavaid nähtusi, millede tundmaõppimine oleks vajaline igale mootorratturile.

Kui kiire sõidu juures pidurdada järsku ning tugevasti jalgpiduriga ja samal ajal kallutada masinat vasakule, siis masina tagumine pool viskub paremale, masin pöörduv poolpõiki liikumissuunale ja püüab ümber kukkuda vasakule küljele; sealjuures on masinal kalduvus nihkuda esialgsest liikumissuunast vasakule poole.

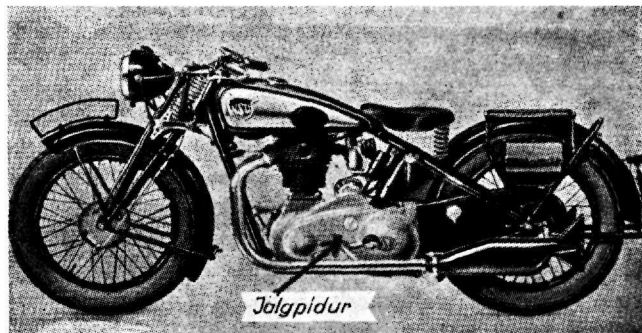
Kui kiire sõidu juures pidurdada järsku ning tugevasti jalgpiduriga ja samal ajal kallutada masinat paremale, siis eespool kirjeldatud nähtused esinevad vastasuunaliselt.

Meil riigis kehtivate liiklemisreeglite kohaselt liikumine peab teostuma parempoolsel teosal. Kui nüüd meeletuleta järsku ja tugeva pidurdamise tagajärgi, siis on selge, et mootorratas pidurdamisel püüab libiseda parempoolsesse kraavi või teelt ära paremale poole, eriti aga siis, kui pidurdamisel mootorratast kallutada paremale.

Et pidurdamisel hoiduda parempoolsesse teekraavi libisemast, peaks mootorrattur pidurdamisel kallutama end ühes masinaga vasakule, seejuures vasakut jalga vastu maad toetades. Niisugune tegevus on aga võimalik mootorrataste juures, millede jalgpidur asetseb mootorratta parempoolsel küljel, s. o. juhi parema jala all (vt. pilt nr. 4).

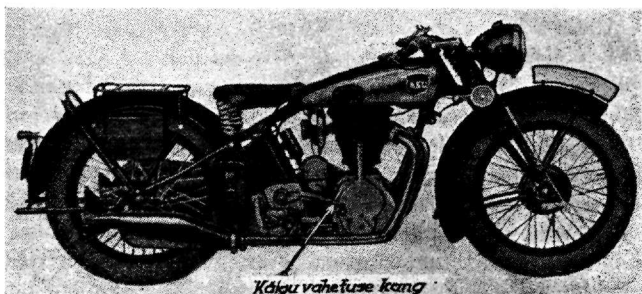
Tegelikult on paljudel mootorrattastel jalgpidur vasakpoolsel küljel, s. o. juhi vasaku jala all (vt. pilt nr. 5). Eespool toodud asjaoludel need mootorrattad võivad põhjustada liiklemisõnnetusi ja neid ei saa lugeda meie oludele täiesti vastuvõtavaiks.

Jalgpiduri asetamist mootorratta vasakpoolsel küljele tõenäoliselt on põhjendanud esiteks see, et paljudes riikides liiklemine teostub vasakpoolsel teosal (vastu-

Pilt nr. 5. Jalgpidur mootorratta vasakpoolsel küljel

pidi meie liiklemiskorrale) ja teiseks püüe eraldada pidurit kindlamalt käigu vahetuse kangist, kuna käigu vahetuse kang hõlpsamaks rakendamiseks asetseb normaalselt mootorratta parempoolsel küljel (vt. pilt nr. 6).

Pilt nr. 6. Käigu vahetamine teostub jala abil

Moodsail mootorrattail sünnib käikude vahetamine harilikult juhi parema jala abil, kusjuures käike saab sisse lülida järk-järgult ühekaupa. Näiteks esimeselt käigult teisele minekuks on vajaline sooritada jalaga üks võte, esimeselt käigult kolmandale minekuks — kaks võtet jalaga jne. Mootorratta juhtimise suhtes on jalaga käikude vahetamisel rida häid külgi: jalaga käike vahetades mootorrattureil pole tarvis vabastada üht kätt juhiseks, mootorrattas on käigu vahetamise ajal kindlamalt juhitav jne.

Kuid jalaga käigu vahetamisel esineb ka rida olulisi puudusi, näiteks: kõige suurema käigu pealt ei saa käigu vahetuse kangi ühe tõmbega ja kiiresti üle minna kõige väiksemale käigule, tõmbed jalaga kujunevad tihti ebakindlaiks, mille tõttu igale tõmbele ei järgne mõnikord soovitud käigu sisselülimine, halbadel teedel sõitmisel on vajaline vahetada käike sagedasti, kuid samal ajal on tarvis toetada jalgu vastu maad tasakaalu hoidmiseks (vt. pilt nr. 1) jne.

Kui mootorrattur sõidab neljanda käiguga ja sealjuures on sunnitud järsku pidurdama, siis vastavalt kiiruse kaotusele on sagedasti tarviline jätkata pärast pidurdamist edasisõitu alates esimese käiguga. Aga üleminek neljandalt käigult esimesele võtab aega, sealjuures teised sõidukid võivad pidurdamisel peatunud mootorratturile peale sõita või nad on sunnitud peatuma. On tekkinud liiklemisõnnetus või -takistus.

On selge, kui tülikas on käikude vahetamine ja ka sõitmine niisuguste mootorrattastega ravis rännakukorras kehvadel teedel. Seega mootorrattad jalakäiguga omavad ainult näilise soodustuse hea juhitavuse alal; tegelikult niisugused mootorrattad on võrdlemisi raskesti juhitavad, nad võivad tekitada liiklemisõnnetusi või -takistusi, eriti rännakukorras ravis sõitmisel.

Võrdluseks olgu tähendatud, et käikude vahetamine võib teostuda palju kiiremini niisuguste mootorrattaste juures, kus käikude vahetamine toimub käega, ja kus

käigu vahetuse mehhanism võimaldab üleminekut ka kõige suuremalt käigult kõige väiksemale ainult ühe käeliigutusega (niisugune võimalus mootorratta juures on toodud pildil nr. 4).

Siinjuures olgu veel mainitud, et moodsate mootorrattaste juures võimalus vahetada käike jalaga on rohkem meie küsimus kui praktilise väärtusega tegur hea juhitavuse alal. Juhtimiskatse sooritanud mootorrattur võib igasuguse hädaohuta vahetada käike ka käega. Ühe käe vabastamine juhiseks ei halva veel mootorratta juhtimist. Tegelikult linnas tänavail sõites tuleb mootorratturil sagedasti näidata liikumissuunda käe väljasirutamisega. Kui seejuures mootorrattur peab ühe käe juhiseks vabastama ja juhtima oma sõidukit samuti ühe käega, miks ei võiks ta seda teha siis käikude vahetamisel.

Lõpuks tuleks veel tähelepanu juhtida neile tegureile, mis võimaldavad anda mootorrattale vajalist kiirust painduvalt ja kiiresti.

Mida võimsam on mootor, seda rutemini võib saavutada vajalise kiiruse. See on üldreegel, mis pole õige igal juhtumil. Nimetatud üldreegli maksvuseks on vajalised kaks eeltingimust: esiteks sidur olgu korras ja reguleeritud ja teiseks kütteenet silindrisse andvad seadeldised peavad võimaldama anda kütteenet silindrisse kiiresti, kuid sujuvalt.

Kui need kaks eeltingimust pole täidetud, siis võime tähele panna, et mootorrattur liikumist alates ei saa oma masinale kohe vajalist hoogu või masin hakkab liikuma hüppeliselt või hüppab paigalt järsu hooga. Niisugused nähtused raskendavad suuresti mootorratta juhtimist, eriti veel liikumisel teiste sõidukite keskel ja liikumisel ravis. Seepärast tuleks mootorrattureil mainitud puudusi arvestada ja need veel enne suvehooaega kõrvaldada.

Kokku võttes mootorrattas on hästi juhitav, kui on silmas peetud alljärgnevaid üldisi põhimõtteid:

1) Mootorrattas olgu võimaluste kohaselt tugeva jõulisem, kuid mootorratta raskuse ja kõrguse suhtes peaks mootorrattur silmas pidama oma füüsilist jõudu, kehaehitust ja kasvu.

2) On soovitatav, et jalgpidur asetseks mootorratta parempoolsel küljel.

3) Mootorrattas omagu käigu vahetuse mehhanismi, mis võimaldab käikude vahetamist käikude rea kogu ulatuses, mitte aga järk-järgult ja ükshaaval; sealjuures käikude vahetamine peaks toimuma käega.

4) Sidur ja gaasi silindrisse andvad seadeldised peavad olema reguleeritud nii, et nad võimaldaksid masina kohalt tõmbamist ja vajalise kiiruse saavutamist kiiresti ja sujuvalt.

Antud põhimõtete arvestamisega väheneksid liiklemisõnnetused ja riigikaitseteenistuses oleks vajaduse korral küllaldaselt määralt nõuetele vastavaid ja korras mootorrattaid.

Gibraltar

Tükike eksootilist Euroopat

Nüüd, millal rahvusvahelise pinevuse üheks lähtekohaks on kujunenud Vahemeri, pole huvituseta jälgida Vahemere luku, Gibraltarit, küsimust pisut lähemalt. Seda enam, et loodusel ja elul sel kõrgete ja järskude külgedega kaljul on vähe ühist muu Euroopaga. Gibraltar moodustab omaette nurgakese Euroopas, kus on segunenud hommikumaa müstika Euroopa praktilisusega.

Vanasti greeklased ja roomlased tundsid Gibraltarit Calpe nime all. Omal ajal roomlased asutasid siia isegi koloonia, mida nimetati „Colonia Julia Calpe'ks“. Sama Calpe oli vanade muistendite järgi üheks Herkules'i sambaks, kuna teiseks pidi olema üle merekitsuse Aafrikas asuv Abyla (Ceuta) kalju. Vana Calpe on Gibraltarit nime saanud tema saatust määravast ajaloost. On teada, et varsti pärast Muhamedi surma ta järglased asutasid hommikumaa impeeriumi, mis küünis Egiptusest kuni Gibraltarit merekitsuseni. Neil võimuaastail araablased ei rahuldunud enam Aafrika ja Aasiaga, vaid suunasid oma ekspansiooni isegi Euroopasse. Kõige kergem oli seda teostada Hispaanias. Damaskuse kaliif Mussa-Ben-Nosseir tahtis saata üle merekitsuse tolle aja kohta suure sõjaväe võiduka ja vahva berberi Tarek'uga eesotsas. Berber jäi oma sõjaväega peatuma teisel pool merekitsust, Gibraltarit vastas. Ta saatis üle lahe luurajaid, kes tulid tagasi heade sõnumitega. Nad ütlesid, et ei ole leidnud seal inimesi peale üksikute kalurite. Tarek sõitis üle kitsuse ja asus kohe kindlustama Gibraltarit. See sündmus leidis aset kaheksanda sajandi algul, kuna kaheksateistkümnenda sajandi esimesil aastail said Gibraltarit peremeesteks inglased. Alguses nimetati seda kindlust esimese omaniku nime järgi Degel-el-Tarek, missugusest nimest aegade jooksul rahvas on vorminud Gibraltar'i.

Gibraltar ei kontrolli üksi Vahemerde, vaid ta on ka üheks tähtsaimaks kaubasadamaks Hispaaniale. See gigantne kaljumürakas on tänapäev üleni jaotatud sise- ja välis- jaotusteks ja varustatud niivõrd hästi suur- ja väikese tükkidega, et teda üldiselt peetakse vallutamatuks. Gibraltarit linn, milles elab üle 20.000 elaniku, asub kalju läänepoolsel küljel. Siin võime leida imelikku segu euroopa, aasia ja aafrika rahvaist, kes igaüks on säilitanud oma riided, kombed ja keele. Juudid on esindatud kõige arvukamalt, kuid ühtlasi ka kõige mustemalt; maurid kehastavad hommikumaa rahvaist korralikkust ja puhtust, kuna Ronda kontrabandistid on linna maalilisim element. Sellast hirmuäratavalt fantastilist riietust, nagu need kontrabandistid kannavad, ei saa näha Euroopa karnevalidelgi.

Kaks muuli kaitses Gibraltarit kahjulike tuulte eest, ent hoolimata sellest ei ole kliima terve, sest eu-

rooplased, kes kauemat aega seal peatuvad, haigestuvad soetõppe. Muulide ääres võime aga näha alati laevu kogu maailma riikide lippude all. Peatuvad ju seal enamasti kõik laevad, mis Atlandi ookeanist sõidavad Vahemerre või vastupidi. Pole ka siis ime, et igasugused sadamamaksud toovad Suur-Britanniale aastas sisse ligemale 4 miljonit naelsterlingit.

R. Ford ütleb, et Gibraltar on varjupaigaks igasugusele põgenikele, kellel kodumaal on läinud jalgealune kuumaks. Siin tegutsevad sellased tüübid igasuguse äritsemisega, mis seisab peamiselt salakaubaveos Hispaaniasse, mida müüakse puhta raha eest või vahetatakse sigarite vastu. Samal kombel ja samade kaupmeeste läbi rändab ka õige palju Inglismaa kaupu, peamiselt puuvillriiet, Hispaaniasse. Kogu kaubitsemine jätab oma kirevuse ja maneeride poolest hommikumaa mulje. Juut, araablane või operetiliselt riietatud Ronda kontrabandist nõuab alati oma kauba eest vähimalt kümnekordse hinna, kui ta näeb, et on tegemist eurooplasega. Ta nutab ja vannub kõige pühaduste nimel, et ta odavamalt müüa ei saa. Aga kui ta näeb raha, siis ta müüb kaubeldava eseme ära kümnekordse hinnaalandusega ja nutab jällegi, sest nüüd olevat ta kõige õnnetum inimene maailmas. Hommikumaa olusid vähe tundjad reisijad, eriti daamid, lasevad end sageli liigutada sellasest halisemisest ja kingivad tänava-kaupmehele peale ostu mõned veeringud. Kuid nüüd läheb nutulaul veelgi haledamaks — ei tea, kas väljapressimise või tänu otstarbel.

Linn ise aitab täiendada kogu Gibraltarit omapärasust. Veidigi Euroopa linnade uulitsate mõõdu annab välja Kuninga uulits, kus elavad peamiselt inglased. Ehitused sarnlevad Itaalia väikelinna majadele ja koosnevad peamiselt krohvitud telliskivist ja puust. Kogu pikkuses on Kuninga uulits läbi lõigatud risti jooksvate uulitsatega, millel on hommikumaine ilme. Nad on kitsad, räpased ja poolpimedad. Majadele on iseloomustav hall värv, mis aitavat tumestada liigset päikesevalgust. Viimast on seal tõesti üleliia, sest silmade põletik on Gibraltarit levinuimaid haigusi.

Linn on öösiti heledasti valgustatud. Ettevaatuse pärast, mis ei lase arvata, nagu oleksid inglased juhuslikult saanud Gibraltarit peremeesteks ja samuti kerge juhuse läbi võiksid ta kaotada, on pärast päikese loojangut igasugune liikumine keeldud, välja arvatud ohvitseridel või erainimestel ohvitseri saatel. Sellane keeld teeb Gibraltarit õhtu üksluiseks, võib isegi öelda, et kurvaks. Kõige elavamast liikumist näeme just päikese loojangul, mida teatatakse suurtükkilasuga ja mis tähendab, et linna väravad suletakse. Reidil seisvate laevade meremehed, lähemaist küladest hispaanlased ja kõik

võõrad, kellel ei ole linnas ööbimise kohta ega luba, ruttavad linnast välja. Oma inimesed tõttavad aga oma kodudesse. Varsti valitseb täieline vaikus. Ainult mõned tavernid, avades pooleldi uksti, lasevad välja joobnud meremehi ja hommikumaa tüüpe, kes teevad sel päeval oma viimse jalutuse linnas vile ja tamburiini kõla saatel. See on viimne eluavaldu linnas. Nüüd näeme ainult iga veerandtunni järele patrulli, kes puhtinglise fleegmaga seab jalule mahakukkunud ja juhatag koduteed neile, kellede pead ei ole viinauru tõttu jagamise võimelised.

Kaubandusskväär on kõige tõredam plats Gibraltaris. Ta on ümbritsetud linna parimate võõrastemajadega ja börsimajaga, mida ilustab kindral Don'i büst. Kõik müügid, tehingud ja oksjonid toimuvad sel platsil. Seepärast võib ka siin näha kõige elavamaid ja maalilisemaid pilte, mida põhjustavad inimeste ja riietuste mitmekesisus ja kirevus. Ainukeseks puiesteeks, mis seda nime kuidagi väärrib, on Alameda. Siin näeme inimesi, kes on kergesti eraldatavad kõigist teistest rassidest maailmas. Nende o yes, riietus ja God save the King'i helid loovad tagasihoidliku pildi Regent pargist Londonis.

Kõik sobiks väga hästi, kui idatuuled ei kiusaks Gibraltarit inimesi. Need tuuled põhjustavad isesugust närvihaigust inimeste ja loomade juures, mida tunneb ainult Gibraltar. Hooti muutub seisukord päris katastroofiliseks, sest haigus on nakkav ja nõuab palju ohvreid vaesemais linnaosis, kus pole tarvilisel määral õhuvahetust.

Kalju, mille pikkus on 4300 meetrit ja laius 1245 meetrit, paistab eemalt vaadates tühi ja paljas, kuna tõeliselt see on rikas taimekasvu poolest. Siit võib leida üle kolmesaja taimeliigi. Isegi viinamari kasvab siin väga hästi. Gibraltarit meditsiinilised taimed olid omal ajal sedavõrd kuulsad, et seda kaljut hakati kutsuma kullamäeks. Viimasel ajal on küll taimede eest vähe hoolitsetud, mis on põhjustanud nende väljasuremist, kuid siiski leiame madalamates kohtades rikkaliku taimestiku. Rohumaid leidub aga praegugi kaunis rohkesti, kus karjatatakse kitsi, lambaid ja lehma. Loomade riik ei ole mitte vähem mitmekesine kui taimestik. Sel alal Gibraltarit omapärasuseks võiks nimetada sabata ahve, kes elavad karjade viisi vabalt Gibraltarit. Inglased hindavad neid ja hoolitsevad nende eest niisama suure tähelepanelikkusega nagu nad seda teevad oma kodumaal toonekurgedega. Need ahvid, kes elavad vahel idapoolsel kaljul, vahel läänepoolsel, on sedavõrd kodused, et ei tee kellelegi kurja. Nad jalutavad karjakaupa ega karda lähenevaid inimesi ega loomi. See väike koloonia, kellede suguvennad elavad teisel pool merekitsust, näib tõepoolest olevat siia sattunud siis, kui Herkules murdis kaljust läbi kitsuse ja ühendas Atlandi ookeani Vahemerega. Neid ei ole seganud ega hirmutanud rasside vahetus kaljul, kuhu kuuluvad föniiklased, kartaagolased, roomlased, gootid, maurid, hispaanlased ja lõpuks inglased. Monod, nagu neid seal nimetatakse, kuuluvad vanemate ja kõige seaduslikumate peremeeste hulka saarel. Seepärast austavad ka inglased neid. Nähtavasti peavad nad endid ka ise

kalju pärisperemeesteks, sest nad ei ole lakanud sõidmast inimestega, kes on hiljem nende põlisele kodumaale sisse tunginud. Nende karistussalgad loobivad sageli lähedasilt kaljudelt kive ja kaljukilde Gibraltarit linna pihta. Ent ahvid ei ole ainukesed hommikumaa loomad, kes siin Euroopa viimases nurgas on endale loonud põlise kodumaa. Kaasmaalastena kuuluvad veel siia must ja valge skorpion, mürgine sajajalgne, mitmet liiki mürgita ussid ning kaljude kuningas kotkas.

Kalju sisemuses käib aga töö iga päev, et muuta Gibraltarit vallutamatuks. Seda kalju on puuritud mitu aastasada ja vaevalt see enne lõpeb kui sõjakindlused peaksid kunagi kaotama oma tähtsuse. Lõhkeained, haamer ja kang töötavad lakkamatult hiigla kalju sisemuses, et kindluse garnison ühes kaitseabinõudega leiaks varju terasega broneeritud kaljukoobastes. Need koopad on kõik mahukad ja suured, kuid erilist nimetust väärrib oma hea sisseseade ja suuruse poolest n.-n. Püha Georgi salong, mis on kaljupealse patareiga ühendatud keerdtee kaudu. See tee on tehnika suursaavutus ja on läinud Suur-Britanniale maksma väga palju. Võib kindlasti väita, et selle keerdtee meetri ehituse hinnani ei küüni vastavas osas ühegi teise tee hind kogu maailmas. Omal ajal kinnitasid asjatundjad, et Gibraltarit koobastes asetsevad patareid ei ole nii kardetavad kui need pealiskaudselt arvestades paistavad, sest ägeda tulistamise ajal täituvad koopad sedavõrd paksult suitsuga, mis ei võimalda meeskonnal enam patareid käsitada, kuna aga kõrgel ja järsul kaljul asetsevate patareidega on võimalik ainult kaugele lasta, mis kalju külje all piirajat ei tülita. Uuemal ajal on aga koobastesse sisse seatud sedavõrd moodne ja tugev ventilatsioon, et suits ei keela enam patareid lakkamatult töötamast. Nii saavad mõlemad patareid täita oma ülesandeid — koopapatareid tulistavad lähedale, kuna kaljupealsed hoiavad kaugema piirkonna tule all. Võimalike sürpriiside vältimiseks on, piltlikult öeldes, kogu hiigla kalju broneeritud terasega, mis seisab seal nukralt nagu vanaaegne raudrüütel. Vähimalt kord aastas tuleb sellele raudrüütile hing sisse. Ta liigatab ja müristab kogu maailmale Suur-Britannia kuninga sünnipäeva teadet. Sellelega ohustab kõige äärmine, n.-n. Rockgun, patarei ja läheb edasi patareist patareisse kuni viimseni, „Willis battery'ni“.

Koobaskindluse kõrgeimat osa ilustab omapärane torn. Selle ehitamist alustas kindral O'Hara oma kulu ja kirjadega. Kindralil oli õilis kavatsus püstitada Gibraltaril vaatetorn, millest võiks silmas pidada kogu ümbrust kuni Cadixi sadamani. Ent tornile sai osaks sama saatus nagu kõigile tornidele, mis on ehitatud selleks, et kogu maailma näha. Inglise valitsus ei nõustunud selle ehitamisega ja uuema aja Baabeli torn jäi ka pooleli. Aga ka nüüd öeldakse, et tornist võib näha kaht merd ja viit kuningriiki. Gibraltar ise aga, sealte vaadatuna, jätab mõjuva mulje. Vahemere poolne esikülge, mis on täiesti vertikaalne, paistab hiigla müürina, kus ei näe kasvamas ühtki puud ega taime. Ka kõik teised mäeharjad on siit näha, mis jätavad võimsa, kuid eluta mulje. Ainult sügiseste vihmade ajal püüab silm kinni mõningaid rohelisi laike. Tornist vaadates Kesk-Euroo-

pa suunas näeme kuulsat stalaktilist Püha Michaeli koobast. See koobas on Gibraltarit külastavate turistide suurim huviobjekt. Tõepoolest ta väärrib ka seda tähelepanu, millega teda hellitatakse. Ta on üks toredaimaid gooti ehitusi, millega ainult loodus võib toime tulla. Tema saalide rida, mis öeldakse küündivat kuni Vahe-mereni, on tõeline kunstitöö ja jätab mällu unustamatu pildi.

Nagu me juba eespool mainisime, said kaheksanda sajandi algul Gibraltarit omanikeks araablased. Araablaste mõju vähenedes Pürenee poolsaarel läks Gibraltar lõplikult üle hispaanlaste kätte. Nad valitsesid Gibraltarit kuni 1704. aastani, mil Philipp V Bourbonide suguvõsast Hispaania troonil kaotas Gibraltarit n.-n. troonipärimise sõjas. Kaotus kannab õigupoolest juhuslikku ilmet, millel ei puudu groteskne maik. Peatume sel mõne sõnaga.

Juulikuu lõpul 1704. aastal ilmus äkki inglise laevastik admiral Rooke juhatusel Gibraltarit seinte ette. Samal ajal koosnes kindluse garnison kõigest sajast mehest, kellel ei olnud korralikke suurtükke ega laskemoona. Kohe piiramise alguses saatis admiral Rooke maale 1800-mehelise dessandi, kes pidi valvama selle järele, et kindlus ei saaks abi maa poolt. Selle järele laevastik seadis end laskevalmis ja saatis mõne tunniga kindluse pihta 15.000 suurtükilaengut. See valmistas kalju taga varjus olevaile hispaanlasile ainult nalja. Ent mõned inglise madrused, juhitud julge ja ettevõtliku ohvitseri poolt, asusid täide viima, nagu esimesel silmapilgul paistis, võimatut katset. Nad hakkasid üles ronima mööda ligipääsmatut kaljuseina, kus hispaanlastel ei olnud kaitset. Mõningail madruseil ja ohvitseridel õnnestus see ettevõtte. Jõudes kalju otsa, nad nägid kõigepealt naiti ja lapsi kirikusse minevat. Nad vahistasid viivitamata kogu pühakotta ruttava pere. Linna kodanikud, olles hirmul oma naiste ja laste saatuse pärast, kapituleerusid. Ent kindluse tagasi-võitmine, mida katsusid üksikult kui ka koos hispaanlaste ja prantslaste, ei olnud kaugeltki enam nii kerge.

Sama aasta 12. oktoobril püüdis kuningas Philipp Anjou piiramisega kindlust tagasi võita. Maa poolt piiras Gibraltarit 10.000 meest, kuna mere poolt seisid võitlusvalmis 24 laeva. Piiramine ei annud aga tagajärgi. Prantslased süüdistavad hispaania hindralit Villadarais'i, kes ei ole küllalt osavalt ja energiliselt juhtinud maa poolt piiramist.

Fakt on see, et kui inglise-hollandi laevastik sõitis appi Gibraltarile, oli prantsuse admiral Poyez sunnitud esialgu tõmbuma tagasi. Kuid piiramine ei lõppenud sellega, vaid see kestis peaaegu märtsikuu lõpuni 1705. a. Seks ajaks inglased korraldasid tõhusamat abi Gibraltarile, saates sinna tolle aja kohta suure laevastiku. Algas võitlus blokeerijatega, kes pidid suurte kaotustega taganema ülevõimu eest. Prantsuse admiral Pontis, kes kaotas palju laevu, päästis ülejäänud julge ja osava manööverdamisega otse läbi vaenlase laevastiku. Sellele lahingule järgnes Utrechti leping, mis tunnistab ametlikult Suur-Britannia Gibraltarit omanikuks. Pärast veel üht ebaõnnestunud katset tagasi võita Gibraltarit pakkusid hispaanlased 1727. aastal Inglismaale

50 milj. naelsterlingit, et Inglismaa loovutaks Gibraltarit hispaanlasile. Ent see ettepanek lükati tagasi. Sellele järgnes Sevilla leping aastal 1729, mil ka hispaanlased loobusid jäävalt pretendeerimast Gibraltarile. Kuid hoolimata sellest pidi Gibraltar veel välja kannatama ühe pikaajalise ja kuulsa blokaadi, mis kestis 1779. a. kuni 1783. a.

Võites 1778. a. inglise laevastiku Ouessant'i (Brest'i lähedal) lahingus, tekkis prantslastel soov kõrvaldada inglise ülevõim meredelt. Seda enam, et järgmisel aastal sõlmiti liiduleping Hispaaniaga, mis peaaegu kahekordistas Prantsusmaa jõudu. Nii alustatigi 1779. aastal suurejoonelist Gibraltarit piiramist. Hispaania sõjavägi tegi seda maa poolt, kuna merekitsust blokeeris 34 Hispaania ja 32 Prantsusmaa sõjalaeva. Maavägi tegi kõik, et pääseda kindluse, kuid katsed kolme aasta jooksul nurjusid. Ainuke võimalus olnuks garnison sundida nälja tõttu alla andma, sest see muutus juba kindluses peaaegu väljakannatamatuks, olgugi et Inglismaal õnnestus vahetevahel sinna vähesel määral toitu saata. Aga pikaajaline piiramine tüütas piirajaid ja nad otsustasid anda Gibraltarile järsu löögi. Hertsog Grillon, kel ei puudunud sõjamehe anne, juhatas maaväge, mis koosnes 30.000 mehest ja suurearvulisest artilleerist. Siia sõjaväkke jooksis kogu Euroopast kokku nii kõrgeid nimesid kandvaid kuulsusi kui ka avantüriste. Kõik tahtsid vallutada võitmatut kindlust. Vallutamise plaane esitati palju, üks fantastilisem kui teine. Hispaania kuningas kinnitas prantsuse kindrali Darçon'i plaani, mille järgi hakati teostama vallutamist. Peahoop pidi antama merelt, mitte maalt. Selleks valmistati 500 hiigelsuurtükki, mis asetati kindluse tulele kättesaamatuile patareidele. Seda teostati hulganäkkuseotud ja broneeritud kaubalaevadel, mis ei pidanud kartma vaenlase tuld. Aastal 1782, septembri algul, alustati Gibraltarit vallutamist. Kaks päeva enne laevastiku tegevust alustati marulist tulistamist maa poolt, mis kestis kolm päeva. Kolmandal päeval pandi ka kõik merepoole suurtükid tööle. Admiral Cordova sõitis oma 45 sõjalaevaga Gibraltarit külje alla ja sekundeeris raskejõulistele patareidele. Tervelt 24 tundi tundus Gibraltar põrguna. Kõrvulukustav müra oli kuulda isegi teisel pool merekitsust Marokos. Ent millegipärast lakkas maa poolt laskmine ja nüüd suunati kõik Gibraltarit helgiheitjad Corodova laevastikule ja improviseeritud raskele patarele. Nad võeti Gibraltarit pöörase tule alla ja lõpuks süüdati pommidega broneeritud kaubalaevastik, kus asetsesid patareid. Et mitte saada lõplikult hävitatud, tõmbus Corodova laevastik tagasi. Varsti jõudis Gibraltarile appi inglise admiral Howe 34 laevaga. Hispaanlased olid sunnitud jätma Gibraltarit piiramise, et kaitsta oma riigi territooriumi admiral Howe dessandi eest. Sama aasta juunis sõlmiti rahu, kus hispaanlased pidid loovutama kompensatsiooniks inglasile mõningad Vaikse ookeani saared.

Hiljem ei ole Gibraltarit piiratud, olgugi et Hispaania omal ajal valitses suurim sõjamees ja suurim Inglismaa vihkaja Napoleon I. Gibraltar on jätnud võitmatuse mulje kõigi aegade sõjameestele. E. Pa.

Jutustus Põhjasõja päevilt

1. Tühjad majad.

Kanepi kirikust loode pool ja Jõksi järvest põhja pool sammus 1702. a. peetripäeval hallipäine, aga veel küllaldaselt tüse talutaat risti üle maantee külatänavale. Ta kandis pikka mulgisärki, mille äärevoodriks oli roheline kalev. See tõestas ka Helme kihelkonna päritolu.

Kuuldes, et Vene sõjaväed olid üle piiri tunginud ja et nende peastaap asus Erastvere mõisas, oli ta pika väsitava matka ette võtnud, et teada saada sõjahäda-ohu suurust, ning seda just mitte isikliku huvi, vaid palju enam oma ristitütre Mari pärast, kes oli Soontaga vallas abielus, et ta teaks oma mehega vajaduse korral paopaika põgeneda. Kuid mitte vähem põhjustas seda reisi lakkamatu tung näha oma lapsepõlve küla, mis oli Piigandi järvest loode pool.

Teada saades, et Vene suure sõjaväe asukohaks oli maa-ala, mis on Pühajõest ida pool, Kanepi kiriku ja Erastvere mõisa vahemaal, oli ta sinna tulnud Kooraste mõisa kaudu.

Jõudnud kasemetsa ääre, ta peatus, et orienteeruda ümbruskonnas, sest pika rea aastate järele näis talle kõik võõrana. Oma röövretkel olid venelased ta poisikesena vangid viinud ja nüüd ei tunnud ta ümbrust enam hästi ära, kuigi Venemaalt pääsedes ta oli sealt läbi tulnud.

Tõmbudes ühe kase varju, süütas ta piibu ja vaatles veel kord ümbrust.

„On küll sama vaarik, kus tol ajal käisin teistega vihahelisel, aga võsastik on metsaks sirgunud. Nii peaks ka too metsavaheline tee viima mu kodukülla,“

arvas ta, ning vaadeldes järvepoolset võsastikku ta tuli veendumusele, et on õigel teel.

„Ikka õige küll, sest vastu järve kasvavad veel praegugi sarapuupõõsad,“ sõnas ta ja siirdus metsa.

Piip oli ammu tühjaks põlenud ja päike säras keskhommikul, kui ta sealt välja jõudis. Ta ees lainetas tasases tuules rukkipoold ja viljapeade kohal hõljus hall õitetolmupilv: rukis õitses. Seisatama jäädes vaatles ta mõnutundega põldu.

„Loodus käib oma rada, kuigi mitte kaugel siit kostab sõjariistade tärin,“ mõtles ta. „Olen vanaks saanud, aga ikka ei lõpe röövimised, tapmised ning nüüd veel sõda, ja ometi on venelased päris usklik rahvas. Teadagi palvetab igäiks meist oma keeles ja oma kommete järgi. Sõda on, mis teeb inimesed metsikuks.“

Rõhutatud meeleolus jõudis ta küla esimeste majade juure.

„Tühjad majad!“ ohkas ta nähes oma ees haigutavat õudust. „Kõik ukсед ja väravad on pärani. Ei ühtki inimhinge ega koera.“

Esimese talu õue astudes nägi ta kambri künnisel takukoonalt, millesse olid takerdunud mõned põrisevad kärbsed.

„Rahva kombe järgi tähendab lävelejäetud koonal, et selle panija enam sinna tagasi ei tule,“ arutles ta endamis. „Võib-olla, et põgenemisel sinna kukkunud koonal ongi lahkujate saatuse juba ära määratud. Sõjakeeris võib ju iga silmapilk elu hävitada. Aeg on päris hirmus. Keegi ei tea, kas ta homme veel elab.“

Teise talu õues nägi ta kookkaevu valta alumist otsa umbes paari jala kõrguselt märjana. See tõestas, et sealt oli veel hiljuti vett võetud, emb-kumb, kas endale joogiks või loomade jootmiseks.

Edasi minnes nägi ta ühe talu õues koera, nina maa küljes, ringi jooksvat. Sellest võis oletada, et ta oli mõne omapead ettevõetud jahiretkel ümberjookstes

kodust eemal olnud ja kuna vaheajal oli talurahvas põgenenud, et sõja eest varju minna, siis nuuskis ta nüüd jälgi, ning jõudnud viimaks mingisugusele otsusele, tormas ta, ikka nina maa küljes, karja-tanumale ja sealt otse metsa.

Järgmisel õueväraval oli noortest kaskedest auvärav lipendavate värviliste paelakestega. See nähtus oli selgeks tõenduseks, et seal oli veel hiljuti peetud pulmapidu. Võib-olla, et sinna oli toodud noor perenaine ja siis tuli põgeneda, tuli otsida pelgupaika. Nad olid läinud kõigega, mida oli võimalik vähegi kaasa võtta, jättes maha hooned, kus oli kavatsatud rajada uus ja püsiv kodu.

Minnes põiki üle õue, ta pilk jäi jahutolmuga kaetud aidalävel peatuma, ja nähes selle ees uhmripakku, milles lebasid kaks petkelit*), tõmbas ta ühe välja ja leidis selle küljes värskest tambitud odrateri.

„Terve küla on alles hiljuti põgenenud. Kõik jäljed on värsked,“ oletas ta ja läks siis rehetagusele tänavale, mis siirdus metsa.

„Selle taga peaks mu sünnipaik olema,“ arvas ta ja sammus nagu mõttes olles pikkamisi edasi. Jõudnud väikesele legendikule, ta jäi pooltahtmata seisma.

„Siin hoidsin ma üleaedse eakaaslasega, pertütre Liisuga, karja. See mets, siis hõredavõitu kuusik, oli mõlema talu ühiseks karjamaaks,“ arutles ta ja istus ühele teeäärsele kannule, „ja siin nikerdasin ma talle vahtrapuust väikese kujukese, Juta kujukese.“ „See on laulujumala Vanemuise kasutütar Juta,“ ütlesin talle. „Juta koob sulle õnneliku.“ „Kingitust kätte võttes säras Liisu otse õnnest,“ mõtiskles ta edasi. „Tema silmis nägin ma midagi paljuütlevat, kuigi see oli süütu ja lapselik. Ei olnud ju meist kumbki lapseast veel välja jõudnud... Võib-olla, oli selles silmasäras siiski hämarat aimust naiselikust armastusest... Ja siis lendas ta sõrmele seitsmetähniline lepatriinu. Ta seadis selle Juta pea peale ja ütles: „Seitse on õnnearv.“

Lenda, lenda lepatriinu,
Sõua, sõua sinna maale,
Kust tuleb mulle õnnetooja...“

Lepatriinu aga ei lennanud talu poole, vaid just vastu-pidi, Ussimäele, suure küla poole... Ja kui ma Venemaalt pääsin tulema, oli mu esimene käik siia. Liisu oli juba mehele läinud ja minu vanemad olid surnud. Talu pidasid uued inimesed.“

„See oli kõige valusam silmapilk minu elus,“ ohkas ta. „Põgenesin Venemaalt, et leida õnne, aga õnn oli läinud mu eluteelt... Lahkusin ilma et oleksin Liisut näinud. Ta elas teises külas. Õnne asemel haaras mind ähmane igapäine kare elu.“

Pikkamisi tõusis ta kannult ja sammus kurval ilmel edasi, kuni jõudis künkale, kus kasvas männimets. Seal meenus talle, et see oli Rebasemägi, kus ta isa oli männikoorekarva rebase maha lasknud, kelle nahk oli kollase ehk kaserebase omast hoopis kallim. Saadud raha eest oli siis isa ostnud emale sõle.

„Oldi ja elati oma elu, kuigi mõisaorjus oli raske ja venelaste röövkäigud tegid elu kibedaks. Pikal elu-

*) Petkel = uhmri tampnui (Erastvere murrakus).

ajal on palju nähtud ja üle elatud ning vahest kaob isegi tahtmine elada, aga üksikud õnnelikud silmapilgud karastavad jälle ja annavad jõudu, et mitte lõplikult langeda saatuse mängukanniks,“ mõtiskles taat päris kuuldavalt ja läks edasi, kuni jõudis lapsepõlve õnne-maale, oma sünnitalu.

2. Lapsepõlve kodus.

melik!“ arutles taat endamisi ringi vaadates oma sünnitalu õues. „Kõik on endises korras. Ka rehi on alles. Seda peeti minu poisikesepõlves selle talu kõige vanemaks hooneks. Keegi ei teadnud, millal ta oli ehitatud. Ta seinad on jämedaist ümargusist palkidest üles raiutud selle sõna otsekoheses mõttes. Isegi ristnurgad on kirvega raiutud. Igatähes on ta tol ajal ehitatud kui ehituspalkke ei raiutud uisapäisa, vaid teatud ajal, kui puu oli täiesti surnud, vanas kuus enne talvepööripäeva. Niisuguses seinas ei ole kunagi kuulda toonesepa piksutamist. Need palgid ei kõdune. Ölgkatust katab paks haljendav samblakord. Ainult üks osa, lõunapoolne kelpkatus, on uus ja seal, otse unkaugu ees, on kolmeharaline rukkilill õitsemas.“

„Aga ka siin on ukсед pärani,“ arutles ta edasi. „Maja on tühi, ja see tühjus näib mulle veel suuremana kui mujal, vahest seepärast, et siis, kui ma Venemaalt tagasi tulin, oli õu täis elurõõmsat järeikasvu ning „tahrarais“ mäletsesid kariloomad, kambri eeskojas müris lükkeliselt käsikivi, perenaine istus aidalävel ja tegi võid, koorekirn ta kõrval murul. See kõik on mul selgesti meeles, sest perenaine andis mulle kruusitäie võipiima, mis oli maitsev ja karastav.“

Ta läks rehealla.

Nii sealt kui ka rehest hoovas talle savipõrand jahedat õhku vastu. Rehepartel lebasid viljatuulamise sarjad ja tõrvaspiirdude puntrad ning lükkepaja kõrval kolmeharalisel puujuurikast tehtud varnal viskekühvel teravilja puhastamiseks.

Maakividest reheahi oli paar astet maa sees. See ehitus tundus talle vana tuttavana. Selle kolde juures oli ju pirruvalgusel jutustatud nii palju lugusid endisest ajast, sest pikil talveõhtuil, kui mehed keerutasid köit ja rakkenõõre või lõõgu, karjapoised piitsa- ja harkadra vannuse nõõre ning naised vokka vuristasid, jutustati muinasaja ususugemeid sisaldavaid lugusid. Need jutud tekitasid hingeliselt mõjutava õhkkonna ning viisid nii jutustajad kui ka kuulajad vabaduse sangarite, Kalevi ja Kalevipoja, ajajärku.

Tollesse maailma oli mõtisklemine viinud ka talu-taadi, seistes koduse kolde ees. Siis aga langesid ta pilgud juhuslikult kambrikünnisele langenud rätikule ja see tõi ta reaalellu tagasi.

„Nad on ähvardava sõjahädaohu eest niisama kiiresti nagu suure küla rahvaski põgenenud,“ arvas ta, ja see tõsiasi niverdas ta südant, tekitas pistevalu rinna-koopas.

Ta astus kiiresti üle kõrge läve õue.

„Päike on juba õhtupoolikul ja ma ei ole täna veel ivakestki hamba alla saanud. Tuleb otsida varjulist paika, kus võiksin eksitamata leivakoti tühjendada,“ lausus ta ja läks võsastiku poole, kus oli endisel ajal olnud tema vanaisa mesila ja veidi taamal vanaisa poolt tehtud õlgkatusega ja õlgkõitest põimitud seintega osmik, mida kutsuti „mehitsevana“ putkaks.

Viimase leidis ta võrdlemisi hästi säilinuna. Ainult esiküljepoolsed nurgatulbad olid nurgakividelt maha libisenud ja mullapinnal lühemaks vajunud, missugust olekut veel ripakili olev uks suurendas.

Ta nihutas putka uuesti nurgakividele, murdis mõned oksad lähedalolevast maarjapajupõõsast ja pühkis nendega põrandalt ajaväljel kogunenud rämpsu üle läve välja.

„Siin pikutasin ma ühes vanaisaga, kui ta mesilaste pereheitmisel valvel oli,“ arutles vanamees, „ja täna öösi tahan ma siin reisiväsimust puhata.“

Sõna „puhata“ tuletas talle üht lapsepõlve juhtumit meele ja kerge muie ilmus ta näole. Kord kui pärast lõunat enam mesilaste pereheitmist ei olnud oodata, ütelnud talle vanaisa: „Peeter, nüüd läheme putkasse, et veidi puhata.“ Selg selja vastu olid nad siis putka õlgedele pikali heitnud, jalad väljapoole, vanamees putka lühiduse tõttu krõnksutõmbunult.

Vanaisa oli kohe magama jäänud, aga väike Peeter hakanud „puhuma“, mitte aru saades, et selle sõnaga oli mõeldud magamist.

„Mis sa puhud, ega sa lõõts ole, maga!“ tõrelnud vanaisa.

Õhtu eel olid nad tavaliselt jälle mesilas. Tasa kõndisid nad siis mesipuust mesipuuni — neid oli umbes paarkümmend ja nimelt pakkpuud kahe pikerguse lennulauga — kuulates mesilaste emade laulu, et teada saada, millal üks või teine mesipuu hakkab peret heitma. Et vanaisa oli vanaduse tõttu veidi raske kuulmisega, siis pidi pojapoeg talle seletama, et kas kuuldus vana ema jämedat või noore peenikest pinisevat häält. Pärast tehtud tööd sai abiline aidast sellase kahmaka kärjemett, nagu see ta väikeste sõrmede vahele mahtus.

Toonud ühest ulu alla viimata jäänud heinasaost paar sületäit heinu putkasse, istus taat lävele ja hakkas sööma.

Olles lõunatanud, popsutas ta veel pipu ja vaatles vanaisa mesilat, nüüd aiatagust võsastunud heinamaad.

„See tükike maad, kus kasvasid üksikud lepad ja kased ja mille külge olid pajuvitsadega seotud pakkmesipuud, olid õuest põikaiaga eraldatud,“ arutles ta. „Siin oli vanaisa peremeheks ja see koht oli nagu mõni püha paik, kuhu ei läinud teised. Ka rohtu puude vahelt niitis ta ise. Väikse päikesepaistelise ilmaga oli aed olnud täis magusat meelõhna. Ruttasid ju siis mesilased oma „kollaste pükstega“, meekoormaga, raskelt koju, nagu vahest lehmad enne lüpsiaega. Nähtavasti sallisid teda mesilased, sest teda ei nõelanud nad kunagi, kuna aga mina pidin alati ettevaatlik olema ja siiski sain nii mõnigi kord kibeda nõelapiste.“

Nüüd aga on see aed lage, ainult mõni üksik pakkpuu vedeleb tühjalt puu najal.“

Lõpetanud suitsetamise ja piibu põidlaküüne vastu tühjaks koputanud ta pani tähele, et kogu taevast kattis paks suitsupilv.

„Metsikud venelased peavad jälle tapatalgud, rõovides ja põletades,“ sõnas ta. „Ongi vist parem, et täna ööseks siia metsatagusesse kolkasse jään. Edasi minnes võin neile kergesti jalgu jääda. Ma olengi väsinud ja vajan puhkust.“

Nagu mõeldud, nõnda tehtud. Ta käis veel allikal vett joomas, kinnitas putka ripakil ukse pajuvitsast keerutatud võruga nurgatulba külge, tõmbas ukse kinni ja heitis heintele magama.

Oli kaunis hämar, kui ta mingi tümina peale üles ärkas. Kuulates ja uksepilu vahelt välja vaadates ta kohkus. Talu õue ratsutas kaks sõjameest. Hinge kinni pidades jälgis ta nende tegevust. Nad kõnelesid vene keelt. Sadulast hüpates ja hobuseid tara värava posti külge sidudes nad arutlesid midagi omavahel ja viipasid käega putka poole.

„Taevas tule appi! Nad tulevad siia! Mida nad ometi sellest putkast arvavad leida?“ ohkas taat ja siis kuulis ta üht venelast ütlevat:

„Sellele putkale paneme täna peetri-paavlipäeva mälestuseks tule otsa.“

„Metslased tahavad mind elusalt ära põletada,“ mõtles taat, ja siis nägi ta neid heinasao juures. Sealt võtsid nad veidi heinu pihku.

„Tahavad heintega tuld teha,“ mõtles mees ja nägi siis neid sinnapoole minevat, kus oli paar mesipuum.

„Tahavad vist ka neid ära põletada,“ mõtles ta edasi ja ootas silmapilku, mil ta saaks osmikust välja pugeda ja lähedasse metsa põgeneda. Siis märkas ta, et mehed teineteise järele panid kõrva mesipuu juure ja kuulatasid, aetasid heinad mesipuu ette maha ja teine raius tulirauaga tuld, et heinu süüdata. Kui heinad suitsedes tuld võtsid, tõmbas teine mesipuu alumise lennulaua ära ja lükkas põlevaid heinu tarusse.

„Tahavad tühjast puust mett saada,“ lausus ta, olles hüppevalmis. Aga enne kui ta sai oma põgenemise kavatsust teostada, juhtus midagi arusaamatut. Samal momendil, kui sõdur pani heinatule mesipuu, tõusis suur pirin ja põmin ja puust lendas terve sülem „linnukesi“ välja.

„Ikkagi täis puu?!“ imestas taat ja nägi siis kogu sülemit sõdurite peade kohal keerlemas.

„Küll on vihased,“ imetles taat.

Mehed katsusid neid käte ja kübaratega eemale tõrjuda, aga asjata.

„Gaadina! Osje gnjezdoo!“* karjus üks neist, ja siis nad panid hobuste suunas jooksma ja linnukesed nende kannul. Oli arvata, et mõned nendest neile näkku torkasid, sest ikka ja ikka kahmasid mehed käega üle näo.

Jõudnud hobuste juure suurenes hädoht veelgi. Hobused läksid rahutuks ja püüdsid end lahti tõmmata.

Vaevu said mehed sadulasse ja siis algas metsik kihutamine, ikka tuhatnelja, kuni kadusid silmist.

„Mesi jäi saamata ja putka põletamata,“ naeris taat päris laginal. „Ei niisugust nalja ei oleks ma endale

*) Sunnikud! Erilaste pesa!

kuidagi osanud ette kujutada... Pagan võtaks, olen isegi oma sünnipäeva unustanud. Ka siis ei tulnud mul seda meele, kui venelased ähvardasid minu vanaisa „mehitseputkat“ peetri-paavlipäeva mälestuseks maha põletada, ja ometi võtsin ma selleks veidi viinagi kaasa. Toreдайм sünnipäevanali keset hirmsat aega. Sõjariistade tärina ja surma keskel sünnib vahest ka nalja.“

Ta võttis põuetaskust väikese laperguse plekknõu, rüüpas sellest hea lonksu, heitis pikali ja uinus kohe.

3. Soldani-Juhani popsitare.

äike oli söömaaja kõrgusel, kui ta heintesse vajununa ärkas.

„See oli alles uni,“ lausus ta enesele. „Ka unenäod ei seganud minu rahulikku magamist. Langesin nagu kott heintesse, reisist une rakkesse, kiiresti uinu kammitseesse. Unenäol ei olnud mahti magajaga mängida... Aga nüüd tuleb küll rutata, et sõjamaalt

eemale jõuda.“

Ent istukile ajades jatkas ta oma mõttearutlust. „Pean tunnistama, et erilased päätsid mu elu... Üldse olen ma oma pikal eluteel alati olnud satuse lükata.“

Ettevaatlikult piilus ta uksepilu vahelt õue ja kui ta seal tõesti midagi kahtlast ei märganud, lükkas ta ukse pärani ja läks välja.

Veelkord ringi vaadates ja nähes, et igal pool valitses vaikus, läks ta allikale ja pesi oma nägu.

„Ei koerte haukeid ega linnulaulu. Isegi kägu on peetripäevaks odraohaka kurku neelanud,“ lausus ta.

Tagasi tulles võttis vanamees veidi kehakinnitust ja otsustas siis koduteel vaid peatuda oma lapsepõlvesõbra Soldani-Juhani popsitare juures.

„Ta on küll ammu surnud, sest minu lapsepõlvepäevil ta oli juba üle 70 aasta vana, aga ta popsitare või vähimalt selle asukohta Pühajõe kaldal tahaksin siiski näha. Panen piibu küdema ja siis Jumala nimel teele.“

Väljunud külatänavale ta leidis vankri roopa servalt püstoli.

„Selle on vist küll eilsed tuhatnelja ratsutajad kaotanud,“ oletas ta seda silmitsedes. „Pauk on sees. Selle võtan kaasa. Olgu asjaks, ärgu tulgu tarvis.“

Kartes, et sõdurid tulevad vahest püstolit otsima, pöördus ta teelt kõrvale põlluvahelisele peenrale ja sealt metsa.

Jõudes maanteel Jõksi järve kirdetipule, kus oli üks mahapõlenud talu, läks ta teest pahemat kätt võsastikku ja sealt lagedale kingule, et näha venelaste laagrit, mis pidi sealt algama ja Erastvere mõisani ulatuma.

Järve otsast ida pool oli üksikuid lehtpuusagarikke ja nende vahelt oli näha ühe väiksema järve pind, aga risti üle järve lehvis ühe talu õues venelaste kahehalaraline sõjalipp. Näha oli üksikuid sõjamehi ja üht sibulavärvi seelikuga naist. Hobused olid järveäärsel heinamaal. Kõik oli vaikne.

Ta istus seal ainult ühe piibutäie põlemise aja ja kuna olukord teisel pool järve ei muutunud, läks ta tulnud teed talu ahervare juure ja, et olla varjatud, ta siirdus üle tee võsastikku.

Umbes paarsada sammu talust eemal sattus ta põlluäärsel nõmmel värskest üleskuhjatud mullakünkale, mis sarnles suurele mutimullahunnikule, ning selle lähedal ühe maharaiutud vene traguni kuues käsivarrele.

„Arvatavasti on siin mõni lahing löödud ja mullaküngas on langenute ühishaud,“ oletas ta ja mattis ka matmata käsivarre kohedasse mulda.

„Kuigi see käsivars kuulub meie vaenlasele, ei ole sünnis seda jätta huntide pureda,“ tähendas ta endale, ning lugenud meieisa palve ta sammus edasi.

Möödunud järvest, ta läks üle maantee itta, et jõuda Pühajõe, kus ta arvas leida oma lapsepõlvesõbra popsitare.

Jõe ääre minnes oleks ta venelastele nagu peeglit silma paistnud ja seepärast tuli tal käia künkatagustes võsastikes. See raskendas muidugi otsitava koha leidmist.

Juba tükk aega edas-tagasi tammunud, torkas talle meele, et tare ees oli kasvanud suur kahar kadakas, mida nimetati saja-aastaseks, ja nüüd hakkas ta seda otsima. Leidnud selle, nägi ta ainult tare kahele jämedale kuusele nõjatunud tagaseina.

Käimisest väsinud, istus ta kraavipervele.

„Vana soldan oli see, kes mind õpetas nikerdama väikese kujutusi inimestest ja loomadest. Vahest oli ta meil nädalapäevi, tehes rehapäid, nikse ja muid tarbeasju ning vahetevahel nikerdas ta mulle loomapäid või mõne linnu. Kui ma talle siis kord enda nikerdatud koerapead näitasin, seletas ta heatahtlikult mulle vigu ning õpetas neid parandama. Tollest päevast peale kandis ta meile tulles alati nikerdamisriistu ühes, kuni sain ise vajalised tööriistad. Vahest õpetas ta mind ka vibupüssi laskma,“ mõtiskles ta.

Niipalju kui taat mäletas, oli ta endale ülalpidamist teeninud anumate tegemisega ja ka nikerdustöödega. Kord, kui ta Valgjärve mõisaprouale oli teinud Jumalaema kuju, muutus ta elu paremaks. Nüüd sai ta ka mõisast tööd ja igal laupäeval saadeti talle päts rukkileiba. Muuseas oli ta ka külaarstiks, parandades põletushaavu ja ägedat oksendamisega kõhuvalu seasapiga, mida ta korjas sügiseti. Samuti jagas ta ka mitmesuguseid korjatud rohutaimi haigetele.

Nii mõttes olles ei kuulnud ta lähenevaid samme. Teda äratas tulija: „Tere, külaonu!“

Tervitust vastu võttes jäi ta tulijat imestades vaatama. Ei olnud ta ju teist päeva ühtki inimest kohanud. Tulija oli umbes temaealine, aastat 60 vana, ja kandis täishabet.

„Kannad musta Viljandimaa meeste kuube,“ algas tulija juttu. „Oled niisiiis kaugelt tulnud, aga siia ei või sa jääda. Siinkohal on jões purre, kust venelased üle käivad. Lähme minu onni, seal võime veidi juttu vesta. Ei ole ma juba päeva kolm enam ühtki oma inimest näinud.“

„Ka mina ei ole teist päeva ühegi maainimesega kokku puutunud,“ lausus taat, tõusis püsti ja ulatas

tulijale käe. „seepärast jäin sulle imestades otsa vaatama.“

„Usun seda, aga nüüd lähme,“ oli vastus ja siis astusid nad läbi noore kuusemetsa, kuni jõudsid järve ääre. Seal tiheda lepiku taga oli lootsik.

„Soetõlvade keskel on väike saareke ja seal on minu onn,“ seletas külamees.

Nad läksid lootsikusse ja selle omanik lükkas ta pika udilaga kaldalt eemale.

Saar, kuhu nad jõudsid, oli ainult kolm sülda pikk ja umbes niisama lai ning ümberringi kasvasid pikad soetõlvad ehk soopurikad.

„Mu onn on küll väike, aga kaks meest mahub sinna lahedasti sisse. Ma käisin kaugemal ühes küla saunas, mis on metsa sees, oma piütud kalu suitsetamas ja tagasi tulles juhtusin sind nägema. Siin ei või ma suitsu teha. See annaks mind ära,“ seletas külamees lahkelt. „Minu nimi on Andres ja olen mõisa kalamees. Venelased põletasid mu järveäärse onni maha ja siis ehitasin siia selle koopa. Puid ja mättaid kandsin seljaga lootsikusse ja nüüd elan juba teist nädalat siin.“

„Minu nimi on Peeter ja ma olen Helme kihelkonna mees. Tulin maad kuulama,“ seletas taat.

„Nüüd hakkame sööma. Suitsuahvenad maitsevad hästi. Need ma tõi enne onni ja alles pärast läksin vaatama, et kes too mustasärgimees on. Läheme nüüd koopasse. Seal võime julged olla nagu vana Jumala selja taga.“

Koobas oli võib-olla 7 jalga pikk, niisama lai ja ka kõrge ning põrandal kuivatatud kalmused.

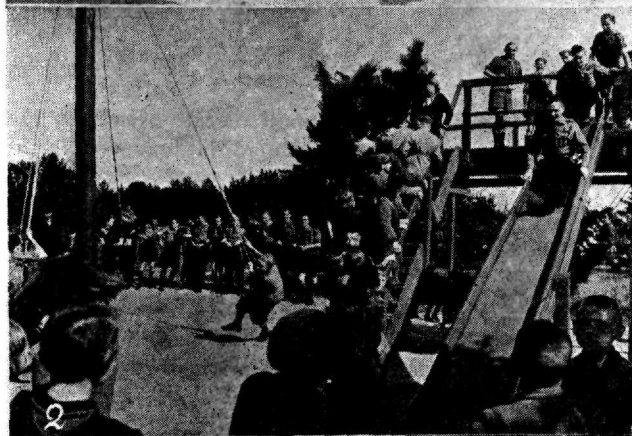
Kalamees tõi lännikust, mis oli koopa nurgas, kummalegi suure suitsuahvena, mulgitaat ängas oma plekknõust viina ning siis jutustasid mõlemad vastamisi oma juhtumusi.

„Täna heidame kohe pärast sööki magama. Eile öösi ei saanud ma silma kinni, sest venelased rühmasid siin edasi-tagasi. Teisel pool järve, Silgu talu juures, oli päeval maameeste ja venelaste vahel kibe võitlus. Maamehed olid venelaste luuresalgale seljaga tagant järsku kallale tunginud ja kogu salga viimse meheni maha nottinud. Venelased said sellest alles siis teada, kui üksikud meheta jäänud hobused jooksid laagrisse. Pärast verepulma ratsutasid mehed Kooraste poole. Nägin neid oma saunast. Neid võis umbes 30 ratsanikku olla. Venelased rahmeldasid siis kogu öö edasi-tagasi. Söömaaja paigu nägin labidamehi, kes sealtpoolt tulid. Need olid surnumatjad.“

„Ma nägin ühel nõmmel värsket mullaküngast. Ühe venelase käsivars oli jäänud matmata, selle pistsin mina mulla sisse. See mullahunnik oli põlevast talust veidi eemal,“ jutustas mulgitaat omakorda.

„See oli Silgutare. Venelased pistsid selle eile pärast lõunat põlema,“ vastas kalamees. „Aga nüüd heidame magama. Peale võtame seina äärest kalmustest tehtud matid.“

(Järgneb.)

1. mail s. a. toimus Tallinnas skautlike noorte organisatsioonide ühine rongkäik Kosele Vabariigi Presidendi K. Pätsi nimelisse vabaõhukooli, millest võtsid osa noorkotkad, skaudid j. t. Ühisel koosviibimisel, mis kestis kuni hilisõhtuni, loodi omavahel tihedaid sõprussidemeid eriorganisatsioonidesse kuuluvate noorte vahel, mängiti ja korraldati omavahelisi võistlusi. Meie pildidel: 1) noorte rongkäik möödumas Vabariigi Presidendi lossist Kadriorus; 2) noorte ajaviiteid Kose vabaõhukoolis; 3) noored ühiselt lõbutsemas; 4) noorte kogunemine jalutuskäiguks Kadrioru ja 5) tagasi linna trummipõrina saatel.

Rinde loodur jutustab

Selle kuulipilduja vaikides lõppes ka lahing, vaenlased pagesid. Üks osa tormas maantee suunas vasakule ja sattus meie tule alla, mis õige tabav oli, nagu laibad tõendasid. Teine osa aga, kasutades kõrtsihoone varju, pääsis väiksemate kaotustega.

Korjasime nüüd oma haavatud ja surnud üles ning saatsime nad rongile.

Meil oli siin ka kaotusi, eriti palju ohvitseride langes rivist välja: kaptenid Ratassepp, Vollman ja leitn. Roosman, peale nende sai veel haavata leitnant Oldekopp.

Need kaotused süttasid vaid meeste viha, mis just eriti seetõttu suur oli, et paremad ja lugupeetavamad juhid olid langenud.

Haavatute ja surnute evakueerimise järele jäin kohale umbes paarikümne mehega, ilma ohvitserideta, ning asusime vaenlast jälgima.

Järgmise talu juures oli meil jälle kokkupõrge punastega, kuid neist enam suuri sõdijaid polnud.

Astusime majja ja küsisime pooleldi nalja pärast, et kas seal enam punaseid pole, ehk on mõni vahest peitu pugenud.

Peremees vastas, et punaseid seal enam pole, rõhutades eriti sõna punaseid.

See näis midagi tähendavat, ning pooleldi nalja pärast vaatasime voodi alla, kust ka leidsime ühe mehe.

Tirisin ta lagedale, oli viisaka välimusega mees, sanitari lindiga varrukal. Ütles enese olevat Riias pärit ning mobilisatsiooni korras punaväkke võetud. Anus, et teda mitte maha ei lastaks. Lubasin seda mitte teha. Mees muutus kohe rõõmsamaks ja pajatas punastest palju uudiseid, mis oleksid kõrgetele juhtidele vägagi kasulikud olnud.

Et edasi tungida polnud võimalik nii väikese salgaga, siis jäime siia tallu ja ootasime rongilt abi ja uusi korraldusi.

Enamlased olid endid vahepeal kogunud ja liikusid tagasi.

Saatsin siis vangi ühe mehega rongile ja alustasime punastega tulevahetust. Kuna rongilt abi ei tulnud, tuli ka meil tagasi minna. See tagasimineki ei sündinud mitte vaenlase survel.

Rongile jõudnud, olid mehed punaseile veelgi kurnemad, ka minu vangi käsi ei olnud seetõttu just hästi käinud...

Kõneluste peateemaks olid Roosman ja Ratassepp, arvati, et nad tundsid ette oma saatust. Ratassepp olevat isegi oma testamendi enne lahingut koostanud.

Nähtavasti võivad siiski mõned inimesed aimata ette oma surma.

Sangaste lahing.

Edasi arenes meie pealetung ladusasti kuni Keenini. Siin olid aga enamlased oma vägesid koondanud ja üritasid oma soomusrongi toetusel vastupanu, mis aga ei pidurdanud meie võidukäiku.

Keeni jaama jätsid enamlased maha igasugust kraami, millest osa moodustus ümbruskonnast rekvireeritud esemeist ja toiduaineist.

Uhes „tepluška“-vagunis rippus konksude ja naelte küljes looma sisikondi ja kopsu-maksu, mis tähelepanu endale tõmbasid ega näinud kuigi kenad välja.

„Tepluškast“ kõmas võõrkeelne jutukõmin.

„Hiinlased on tepluškast!“

„Ajage hiinlased vagunist välja!“ hõigati.

Ettevaatlikult vagunile lähenedes tõugati uks lahti ja käsutati:

„Ei, kitaitso, võhodi!“ (Hiinlased, väljuge!)

Selle asemel, et väljuda, pistsid hiinlased püssiotsad välja, ilma et nad oleksid tulistanud. Ei teatud, mis hiinlased kavatsesid. See vaikimine ja viivitus häiris meid. Paar meest hiilis lähemale. Nad heitsid vagunisse käsigranaate. Vaguni sisemuses tekkis plahvatuste tagajärjel tulikahju. Hiinlased ulusid, kuid ei väljunud. See polnud just meeldiv olukord. Viimati üks vateeritud riideis hiinlane hüppas vagunist välja ja pani jooksma. Nägime, et ta riided põlesid...

Vagunist kostis plahvatusi ja keegi ei tahtnud lähemale minna. Nii lämbus ja põles 30 hiinlast...

Keenist alates on raudtee sirge nagu nõor.

Soomusrongid liikusid edasi. Veidi aega pidurdas meie edasitungimist enamlaste poolt meie suunas teele läkitatud vedur. Saadi ka teada, et Kuperjanovi partisanide rühm olevat V.-Emajõe raudteesilla võtnud oma valve alla, ning paluvat, et soomusronglased nad sealt ära vahetaksid, et nad võiksid ühineda omadega, kes tahtvat rünnata Tõlliste mõisa, kus olevat ka enamlasti.

Raudtee oli, nagu harilikult, jälle purustatud.

Taheti saata üks osa dessandist kuperjanovlasi vahetama.

Nii sain mina 28. jaanuari hommikul käsu minna vahetama kuperjanovlaste rühma V.-Emajõe sillal. Oli selge ja külm talvine hommik kui Keenist teele asusime. Sangaste jaamani on 11 kilomeetri ümber ja sealt sillani on veel kilomeetrit poolteist. Meid oli 15 meest. Sammusime julgesti edasi, teades, et ees asuvad kuperjanovlased. Nõnda vahvalt sammudes jõudsime Sangaste semaforini. Igaks juhuks saatsin paar meest luurele, ise aga pugese ühte raudteelase majja sooja. Peatselt olid aga luurajad tagasi ja teatasid, et Sangaste jaam on enamlaste käes. Ja edasi jutustasid mehed:

„Astusime üsna julgesti jaama poole. Jõudnud just maantee ülesõidukohani, kus oli üks raudteeputka, mõtlesime, et astume sisse ja kuulame raudteelasilt, kuidas lood siin kandis on. Vaevu olime jõudnud praotada ukse, kui märkasime, et tuba oli punaseid täis. Noh, mis siis muud kui uks kinni ja jooksuma. Samas kasvab tihe mets, selle varjul siis pääsimegi tagasi.

Saatsin teate rongile, ise aga tõmbusime veidike metsa vahelt tagasi Assaku talu piiridesse ja läksime vasemale luurele, et selgitada, kui palju siin võiks punaseid olla.

Luurel olles märkasime Sangaste-Laatre mõisa poole viival maanteel voori liikumist. Avasime sellele tule. Kauge maa tõttu me vist küll ei tabanud, aga killavoori tõi see elevust. Hakkasime siis kahtlema, et ei tea, kas need ongi enamlased või on kohalikud elanikud. Seepärast lõpetasime ka tulistamise.

Aeg venis, kuid rongilt ei tulnud ega tulnud abi. Viimaks hiivas end umbes 15-meheline rühm kohale. Rongil oli arvatud, et Sangastes võib olla ainult enamlaste luuresalk.

Akki kostsid tumedad mürtsud eestpoolt. Taipasime, et enamlased lõhuvad raudteesilda. Otsustasime rünnakuga segada nende tööd.

Raudteest vasemal tungis edasi 15-meheline rühm ohv.-aset. Kogeri juhatusel, mina aga 15 mehega paremalt poolt. Kõrge raudtee muldkeha tõttu me üksteist ei näinud, sidemepidamiseks liikus üks mees raudtee pidi. Minul tuli läbistada tihe mets, mis oli lausa padrik. Läbistanud kasesalu, kerkis maapind, ja siin kasvas kõrge kuusik, mis ulatus peaaegu jaamahooneeni. Ohv.-aset. Kogerial, kes suundus Tsirgulinna aleviku peale, tuli läbistada vaid võsastik, mis peagi lõppes.

Olime jõudnud vahest poole kilomeetrini jaamast, kui raudteele jäetud sõdur teatas, et meile läheneb vaenlase arvukas ahelik. Koondasin oma mehed tihedamasse ahelikku, et me paksus metsas üksteisest liiga ei eemalduks. Käies ei näinud paari sammu võrragi ette, kuid lamades nägi juba kaugemale. Ühes sobivas kohas peatusime, samas aga silmasime enamlaste ahelikku lähenevat. Nemad meid veel ei näinud. Lasksime nad päris lähedale ja tormasime siis hurraaga peale. Meie rünnak tuli neile ootamatult ja nad ei võtnud lahingut vastu, vaid taandusid. Neid jälitades jõudsim peagu metsa veerule, siin oli sügav kraav, mis algas jaama juurest ja kulges metsaveent pidi poolviltu raudteele. Enamlased asusid kraavis ja avasid sealt marulise tule nii püssidest kui ka kuulipildujaist. Meile lendas kuule ka tiivalt, tänu kraavi kulgemise suunale. Olime seepärast sunnitud oma rinnet muutma. Siis katkes ka side teise rühmaga. Raudteejaama-poolsele tiivale sai saata vaid paar meest, et vältida ootamatut ümberhaarangut.

Kogeri rühm, viimase teate järgi, oli veel vasemal pool raudteed ja pidas lahingut punastega, kes pidid olema Kahro telliskivitehaseis ja raudteejaamas. Ka nende kuulid võisid meid küljelt tabada.

Meie seisukord polnud just kiiduväärt. Olime kolmelt poolt tule all. Meie ees, kraavis, asusid punased läti kütid, 6. Tukkumi polgust. Nende sekka oli paigu-

tatud ka hiinlasi. Laskmine kees ümberringi. Laskmise järgi ei saanud me vaenlase arvu kindlaks teha. Ka neil polnud võimalust meie arvu teada saada. Padrunite tagavara aga sulas. Keelsin asjatu paugutamise, lasta võis ainult siis, kui oldi kindel, et kuul tabab. Roomasime enamlaste nina alla, kohati oli vahe vaid sammu 10—15. Enamlaste tuli oli aga otse maruline: enamlastil oli ka aheliku selja taga kuulipildujaid, mis tulistasid üle oma meeste meid. Tule tugevust tõendab kas või see, et kui olid veerand tundi lamanud ühel kohal, siis mattusid väikeste kuuseokste alla, mis kuulid olid pea kohal olevatelt okstelt lõiganud.

Järsku hakati meid käsigranaatidega pilduma. Olime aga õnneks enamlastile lähemal kui nad arvasid. Granaadid lendasid meist üle, sünnitamata meile kahju. Nii kestis see lahing tunde. Käksin vähimalt kolm padrunit alles hoida, et viimisel hetkel kallimalt oma elu müüa — ja hädakorral ka enese jaoks ühe, sest vangilangemine oli halvem surmast.

Minu vastas kraavis oli üks hiinlane. Nägime teineteist üsna hästi. Ta otse narris mind, — tõstis pea üle kraaviperve ja naeris. Tulistasin, aga lasksin mööda. Hiinlane tõstis jälle pea ja naeris. Mina muudkui kihutasin mööda. Nii sündis mitu korda. Siis taipasin hiinlase mõtet — ta ootas, kuni ma teen oma viienda lasu, et siis minu kallale tormata. Laadisin püssi uuesti ja jäin ootama. Hiinlane katsetas veel paar korda, ma ei tulistanud. Pole ka ime, et ma ei tabanud — nii füüsiline kui ka hingeline pingutus ei võimaldanud mul rahulikku sihtimist, pealeselle andis ka tugev külm end tunda. Puhkasin ja püüdsin end koguda. Hiinlane tulistas ka mind, kuid ka temal oli raske mind jämeda kuuse tagant tabada. Selles põrgulärmis polnud ka naabril võimalik kuulda minu sõnu.

(Järgneb.)

Toimetusele saadetud kirjandus

Arno Raag: „Kolm nädalat punast diktatuuri“. K. U. „Postimehe“ kirjastus, 312 lk. Hind 2 krooni 80 senti.

Riigikohtu Tsiviilosakonna otsuseid 1938. a. Redigeerinud ja süstematiseerinud Riigikohtu Tsiviilosakonna juhataja T. Grünthal. 322 lk. Hind broš. Kr. 5.—, kalingurköites Kr. 6.20. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus 1939. a.

T. E. Lawrence „Seitse tarkuse sammast“. Tõlkinud A. H. Tammsaare. 442 lk. Hind broš. Kr. 5.25, köites paremal paberil Kr. 6.75. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

Enn Randla: Südame hääl. Romaan. Rahvaraamat nr. 20/21. Hind broš. Kr. 2.—. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

Leo Tolstoi: Anna Karenina. I köide. Romaan. 524 lk. Tõlkinud S. Holberg. Kaas E. Kollomilt. Hind broš. Kr. 5.50, köites paremal paberil Kr. 6.90. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

Tuli tuleb! Arvi Rahula muinasaja-näidend 7 pildis. Eesti Haridusliidu kirjastus.

R. D. Blackmore: Lorna Doone. Kooliväljaanne. Lühendanud ja lihtsustanud E. Tiling. Illustreerinud H. Tiling. Hind Kr. 1.60. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

Õnnevat ajaviidet

Riimi Sepp

Tilk ja Piisk

Ballaad

2.

Aeg kulgeb, vaata aastaid juba
on vajund tosin ajamerre
ja Tilk ja Piisk, ma palun luba,
on saanud meeste meeled verre.

Ei püsi paigal miski asi,
see nukraks teeb me rõõmsa meele,
aeg kuklast kõigil kinni sasib
ja juhatab meid eluteele.

Täis noorusrõõmu, õnnelikult
meist kõigist aastad mööda läind,
nii Tilk ja Piiski vennalikult
paarkümmend aastat maha käind.

Eks noorus mõtle õige tihti,
mis sihis astuma nüüd peab,
kuid elu ise näitab sihti,
kus poole keegi sammud seab.

Tilk, meie sõber, siin maailmas
on võtnud aset nagu mees,

kel julgustulukene silmas
ja kellel maailm lahti ees.

Kuid kahjuks mõtelda tal mahti
veel pole olnud tõsiloole,
et õnneväravad meil lahti
ju käivad ainult sissepoole.

Kes tormab ellu ummisjalu
ja ennast liiga tähtsaks seab,
peab tundma alandust ja valu
ja tihti trahvi maksma peab.

Nüüd lütklusnädal jälle algas,
mis juhib käigu-, sõiduteed.
Tilk naeris, õppust võtta salgas
ja sammus ikka oma teed.

„Mis, pagan, milleks mulle õppus,
ma tean, et olen ise mees,
kes kunagi ei sörgi lõpus,
vaid ikka teistest kõigist ees.“

Nii hõiskas Tilk ja sammus rada,
mis kõrval' kaldus õigelt teelt,
kuid, paraku, sai kannatada
ja valu löikas tema meelt.

Ilm oli ilus, päike säras.
Tilk mootorratta välja viis.
Piisk istus sirgelt ratta päras,
ja löbus sõit, mis algas siis.

Nii ratta kiirus tõusis sõidul
kui raskel haigel palavik.
„Kui saaks nüüd kellegagi võidul“
Nii hüüdis vaimustuses Tilk.

Ja eks sa näe, ees tolmupilves
üks tsikkel kandis kukil meest,
ja nagu tagaetatud ilves
ta kulges Tilga ratta eest.

„Sa välk ja pauk, nüüd selgub kohe,
kas on me ratas sõiduriist
või mingi teo moodi lohe.
Nüüd anna gaasil“ hõikas Piisk.

Tilk keeras gaasikraani lahti
ja sõiduk röögatas kui härg,
ei enam mõtelda polnd mahti,
et tee on libe, vihmast märg.

Paar hüpet kurja härja turjal
me sõbrad sooritasid veel,
siis saatuslikul käsul kurjal
nad leidsid endid kiviteelt.

Paar karda podises veel masin
ja tolmas maantee luitund vaip.
Tilk hõikas: „Arsti! Aeg on kasin!“
Ja jäi siis lebama kui laip.

Piisk, kaame näost kui valge lina,
paar meetrit eemal lamas maas
ja üle kõige taevasina
end rahulikult kallutas.

See on ju vanast ajast teada —
ei saatus või siis tukkuda
ja sellel' patju alla seada,
kui keegi mõtleb kukkuda.

Kes hülgab seadusi ja julgeb
nii hüüda: „Ise tean, mis teen!“,
õnn sellest kaugelt mööda kulgeb —
vaid taervas teab, kes õnneseen.

Nii usaldatud arsti hoole
on meie sõbrad mitmeks ajaks.
Me võime panna punkti loole —
head kosumist neil' haigemajas!

(Järgneb.)

Meilt ja mujalt

1. mai möödus kogu Euroopas ilma erilise pinevusega. Moskvas korraldatud hiigelparaadil pidas sõjakomissar marsal Vorošilov lühikese kõne, milles ta rõhutas, et Nõukogude Liidu rahvas on praeguste ähvardavate sündmuste puhul moraalses üksmeelses rahu kaitsel. Pariisis korraldatud 1. mai meeleavaldustel väljendati soovi, et kõik töölisorganisatsioonid aitaksid kaasa rahu säilitamisele. Berliinis kõneles 1. mai puhul riigikantsler Hitler kahel korral suurtele rahvahulkadele. Kõneldes 132.000 noorele, ütles Hitler, et ta loodab saksa noortest kasvavat sirgeseljalised kodanikud, kes teavad, et iga asja saavutamise eest tuleb võidelda ja seda vajaduse korral ka kaitsta. „Meie peame ühendama oma ridu“, ütles Hitler. „Koo olles ja ühendatuna meie oleme valmis igaks hädaohuks.“ Lõpuks rõhutas Hitler uuesti, et ta pooldab rahu.

Eesti Laskurliidu esimehe kindralmajor O. Sternbecki seletuse järgi sõidab Eestist Luzerni maailma-meistrivõistlustele 23-liikmeline laskurmeeskond, kelle koosseisu kuulub 10 vaba- ja väikekalibri-püssi laskurit, 6 vapapüssi laskurit ja 7 šveitsi sõjapüssi meest. Esindajaid ja kohtunikke sõidab kaasa 5. Eesti meeskond asub teele 24. juuni hommikul, saabudes Luzerni 26. juuni õhtul. Võistlused algavad teatavasti 30. juunil ja lõpevad 10. juulil.

3. mail Poola rahvuspuha puhul korraldati Tallinnas Poola-Eesti Ühingu korraldusel pidulik koosolek, millest võtsid osa Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ja peaminister K. Eenpalu abikaasadega. Poola saadik W. Przesmycki, välisminister K. Selter abikaasaga, sõjaminister kindral-leitnant P. Lill ja palju teisi riigi ja avaliku elu juhtivaid tegelasi.

Piduliku aktuse avas ühingu esimees prokurör J. Müller märkides, et Poola võib olla uhke oma suurele ajaloole ja kangelaslikule võitlusele vabaduse eest. Eestit seob temaga sõprus, mis on sõlmitud lahinguväljadel ja mis aegade jooksul üha on süvenenud. Meid seob ühine tahe kaitsta oma iseseisvust. 3. mai konstitutsiooni aastapäeva puhul soovime Poolale edaspidises ajalookäigus edu ja õnne. Avasõnale järgnes Poola ja Eesti hümn.

Riigikogu, olles töötanud pisut üle aasta, läks 3. mail suvepuhkusele. Aasta jooksul pidas Riigikogu 101 ja Riiginõukogu 44 koosolekut, mille kestel võeti vastu 60 seadust ja kinnitati 22 dekreeti.

Nõukogude Liidu kauaaegne väliskomissar M. M. Litvinov vabastati ametist, mis äratas kogu maailma ajakirjanduses suurt tähelepanu, seda enam, et Litvinovi ametist vabastamise ajal olid käimas ja lõpetamata tähtsad välispoliitilised läbirääkimised Inglismaaga. Uueks N. Vene väliskomissariks nimetati senine rahvakomissaride nõukogude esimees Molotov.

5. mail oli Vabariigi Valitsuses välisministri ettekandel arutusel Saksa valitsuselt saadud Eesti ja Saksa vahelise vastastikuse mittekallaletungi ettepaneku tekst. Põhimõtteliselt on Vabariigi Valitsus juba oma eelmisel koosolekul tunnistanud Saksa ettepaneku vastuvõetavaks. Lõpliku otsuse tegemist on oodata lähemal päevil.

Poola välisminister Beck pidas Varssavis seimi ees suure välispoliitilise kõne, mis oli vastuseks Hitleri poolt 28. aprillil esitatud nõudmistele. Välisminister Beck rõhutas, et Poola ei luba enda eemaldamist Balti

merest ja Poola ei nõustu iial ühepoolseteks järeleandmisteks. Vastates Hitleri memorandumid viimasele lõikele, mis ütleb: „Pui Poola valitsus peab tähtsaks Poola-Saksa suhete uuestikorraldamist lepinguliselt, siis Saksamaa on selleks valmis,“ vastas välisminister Beck, et sellase leppe sõlmimise motiiviks oleks rahu — sõna, mida Hitler oma kõnes rõhuga nimetas. Rahu on tõepoolest Poola diplomaatia tuliste ja intensiivsete püüete sihiks. Et sõna rahu omaks kogu oma reaalse väärtuse, peab olema kaks eeldust: 1) rahuarmastavad püüded, 2) rahukindlustamise meetodid.

6. mail saabus Tallinna Läti välisminister W. Munters, et arutada koos Eesti välisministri K. Selteriga küsimusi, mis on ühenduses Saksa ettepanekuga Eestile ja Lätile mittekallaletungi lepingu sõlmimiseks. Läbirääkimised lõppesid täiesti üksmeelselt.

Itaalia ja Saksa välisministrite nõupidamisel Milanos otsustati senine Saksa-Itaalia poliitiline ja ideoloogiline koostöö Euroopas ja kogu maailmas laiendada Saksa-Itaalia poliitilise ja sõjalise liidulepingu sõlmimisega. „Berliner Montagspost“ konstateerib sel puhul, et Berliini-Rooma telg nüüdsest peale jääb veel mõjusamaks faktoriks konstruktiivsel rahutööl Euroopas ja et see fakt omab erilise tähenduse maailmale nüüd, kus Litvinovi eemaldamisega kaasas käinud meeleolumuutus Moskvas tähendavat Inglise-Prantsuse sissepiiramispoliitika rasket lööki. Sama leht mainib sel puhul ka peatset mittekallaletungi lepingu sõlmimist Eesti ja Lätiga, mis näitavat Saksa-Itaalia koostöö tagamõtetut rahusoovi ja Euroopa uuesti ülesehitamist sellel alusel.

7. mail toimus Tallinnas 7. üleriiklik töölisvanemate, töölistekoja valijameeste ja kutseühingute esindajate konverents, millest võttis osa üle riigi üle 360 töölisvanema ja kutseühinglase ja kus majandusminister L. Sepp ja sotsiaalminister O. Kask esinesid ettekannetega.

9. mail möödus üks aasta Peaminister K. Eenpalu praegu Vabariigi Valitsuse ametisolekust. Eesti ajakirjandus kinnitab sel puhul üksmeelselt, et praegune Vabariigi Valitsus on oma senisel ametisoleku ajal tegutsenud väga intensiivselt, tulles aasta jooksul toime suure tööga.

10. mail andsid põhjariigid Norra, Rootsi ja Soome Saksamaale mittekallaletungilepingu sõlmimise ettepaneku peale eitava vastuse. Stokholmis arvatakse, et Daani arvatavasti leiab enast sunnitud olevat lepingut vastu võtma.

Viimaseil päevil tekkinud tuleõnnetuste rohkus üle maa on sundinud otsima tõhusaid abinõusid tuleõnnetuste vastu võitlemiseks.

Ametivõimud on nüüd hakanud energiliselt otsima abinõusid, kuidas pidurdada tuleõnnetuste levikut. Politseitalituse dir. Joh. Sooman avaldas käskkirja, milles tehakse politseile ja tuletõrjele ülesandeks meele tuletada elanikkonnale ja vastavatele isikutele kahjutulede vältimiseks ja tuleohtu vastu võitlemiseks antud eeskirju ning valvata nende täitmise järele. Teiselt poolt on ka Põllutööstusministeriumi Met-sadetalituse dir. J. Luik teinud korraldusi oma ametkonnale metsatulekahjude vastu võitlemiseks.

*Kaitseliitlaste ja
sõjaväelaste*

*ülikonna-, püksi-, palitu-,
mütsi- ja kandirüü*

A|s. Kreenbalt

Tallinn, Suur-Karja 13, telef. 425-14

●

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute suurmüügi keskkohst:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A|S.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri OsÜ.

Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus

OsÜ. Eesti Niidivabrik

●

Väikemüük kauplustes üle maa